

Vsak, ki se zaveda odgovornosti pred prihodnostjo človeštva ...

Poziv na manifestacijo 21. oktobra — dan mednarodne solidarnosti
z vietnamskim ljudstvom

Republiški koordinacijski odbor za pomoč žrtvam imperialistične agresije posreduje slovenski javnosti naslednji poziv stockholmske konference o Vietnamu, na kateri sodelujejo mirovne organizacije iz 62 držav:

Stockholmska konferenca o Vietnamu odgovarja na apel mirovni organizacij v ZDA in poziva narode vsega sveta, naj 27. oktobra priredijo dan manifestacij, sestankov, razgovorov in drugih protestnih akcij proti nenehni napadalni vojni v Vietnamu in hkrati podpro vietnamsko ljudstvo za priznanje njegove pravice, da si samo kroji svojo usodo.

Nihče, ne mož ne žena, ki se zaveda svojih odgovornosti pred prihodnostjo in človeštvom, ne more še naprej ostati ravnodušen sprito te iztrebljevalne vojne, ki jo vojskujejo ameriška armada in njene zavezniške sile proti narodu, ki želi samo mir in neodvisnost.

Pravkaršnje povečano bombardiranje Hanoja, Haiphonga in drugih civilnih področij hitro potiska človeštvo na rob atomskega požara.

Ameriške mirovne sile, ki se pogumno borijo proti nečloveški politiki svoje vlade, organizirajo 21. oktobra množično manifestacijo proti vojni v Vietnamu, ki utegne doseči doslej neslučen obseg. Naša naloga je, prispevati k temu, da bo postal ta datum kažipot na poti, ki pelje k pravičnemu miru v Vietnamu in neodvisnosti njegovega ljudstva v duhu ženevskih sporazumov iz leta 1954.

Zato stockholmska konferenca o Vietnamu iskreno poziva organizacije in posameznike, naj se 21. oktobra pridružijo skupni akciji in zahtevajo predvsem brezpogojno ustavitev bombardiranja v najbližji prihodnosti in vseh drugih sovražnosti nasproti DR Vietnamu kot prvi korak, ki bi utrl pot do pogajanj za prenehanje vojne.

S sestanki in manifestacijami bodo izpričali podporo pozivu stockholmske konference, ki razglasa, da bi bil sporazum možen na tehle temeljih:

1. Dokončna in brezpogojna ustavitev bombardiranja in drugih sovražnih dejanj zoper DR Vietnam.

2. Resnično in trajno rešitev v Južnem Vietnamu je mogoče doseči samo s prenehanjem agresije ZDA, trajnim, brezpogojnim in popolnim umikom ameriških sil in zaveznikov ter njihovih instalacij kakor tudi demontriranjem njihovih vojaških oporišč.

3. Vietnamsko ljudstvo samo naj uredi svoje stvari na podlagi neodvisnosti, demokracije, miru in nevtiralnosti, to je po načelih ženevskih sporazumov in programa FNO, ki izraža temeljne težnje ljudstva Južnega Vietnamu.

V mnogih deželah, tako v Veliki Britaniji, Franciji, Italiji, skandinavskih državah, Sovjetski zvezi, Kanadi, Indiji in Japonski že pripravljajo akcije solidarnosti z bojem ameriških mirovnih sil.

Storite, da bo ta akcija dobila čim večjo podporo in da se bo razširila povsod.

21. oktober naj pokaže Johnsonovi vladi, da številni narodi sveta hočejo, da se zaustavi ta umazana in krivična vojna. Tako bo vzklil »Zaustavite to vojno!« postel stvarnost sprito skupne akcije vseh poštenih ljudi tako na zahodu kot na vzhodu kakor tudi na severu in jugu, ne glede na raso in religijo, nacionalnost in politično prepričanje, ker je to prvi pogoj za svetovni mir in blaginjo človeštva.

STALNI ODBOR STOCKHOLMSKE KONFERENCE O VIETNAMU

Skladno z dosežanjo aktivnostjo izraža republiški koordinacijski odbor za pomoč žrtvam imperialistične agresije polno podporo pozivu stockholmske konference o Vietnamu. Naša solidarnost z vietnamskim ljudstvom v boju za neodvisnost in svobodo izraža znano stalistično Jugoslavije do pravice vseh narodov do neodvisnosti in obsodbo agresivne vojne. Republiški koordinacijski odbor poziva vse organizacije in kolektive, naj na nedvoumen način izrazijo svoje ogorčenje nad nasiljem in svojo solidarnost z borečim se narodom, ki za ceno ogromnih žrtev brani svojo domovino pred nasilnim ameriškim imperializmom, svojo čast in svoje dostojanstvo.

Sedanji šerčerjevci so slavili svoj praznik

Na Titovem trgu v Ajdovščini je bila 6. oktobra proslava ob 25-letnici ustanovitve 2. slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade »Ljubo Šerčer«. Po četrto stoletja so se preživeli borci brigade znašli med vojaki enote, ki nadaljuje tradicijo Šerčerjeve brigade. Upokojeni general Jože Merlak, eden izmed medvojnih komandantov brigade, je govoril o bojih in zmagah brigade mladim vojakom. O sedanjih uspehih enote pa je govoril njen poveljnik polkovnik Pavle Šuc.

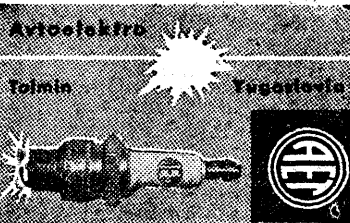
V navzočnosti borecev in občanov Ajdovščine ter predstav-

nikov občine Nova Gorica, Vrhnika in Slovenj Gradec so mladi vojaki svečano prisegli. Zatem so v veži kina odprli razstavo fotografij in dokumentov o brigadni zgodovini med vojno, v vojašnici »Srečko Kosovel« pa so odkrili spomenik padlim borcem Šerčerjeve brigade. Odkril ga je predsednik občinskega odbora ZZB narodni heroj Anton Ferjančič, govoril pa je podpolkovnik Dinko Rakela.

V kulturnem programu na Titovem trgu so sodelovali domači pevski zbor »Srečko Kosovel«, mestna godba in godba ljubljanske garnizije ter pripad-

niki JLA iz Ajdovščine in Vipave. Zvečer pa je bilo tovarišsko srečanje. V nedeljo, 8. oktobra, pa je v domu JLA gostoval zagrebški folklorni ansambel »Adria«.

Ivan Sučur

V RADENCIH

SE DOBIMO!

mineralne kopeli

Občanova beležnica

Pred kratkim je občinski odbor ZZB NOV Jesenice prejel prošnjo naslednje vsebine:

»Podpisana YX, poročena, se obračam na vas s prošnjo za denarno pomoč. Sem že od aprila v bolniškem staležu, zato sem zelo prikrajšana pri denarju. Je jesen in je potrebna kurjara in oziroma, zato se obračam na vas za pomoč.

Za ugodno rešitev se vam zahvaljujem.

Takih in podobnih prošenj je več. Odbor jih pač rešuje v okviru svojih finančnih zmogljivosti ali pa jih odstopa občinski skupščini. Zato prošnja, ki smo jo citirali, ne bi predstavljala ničesar novega in posebnega, če ne bi ...

... da, če prošnje ne bi pisala oseba, ki ima skupno z možem mesečno okrog 150.000 S-din dohodkov.

Ce je ne bi pisala oseba, ki si je pred kratkim zgradila novo hišo.

In če je ne bi pisala oseba, ki ima osebni avtomobil.

Podpisnica prošnje ni bila borka, saj je stara šele okrog 30 let, pač pa je hčerka padlega borca. To pa ji ne daje pravice, da prošnja in izrablja ime svojega očeta, ker ji dohodki omogočajo solidno življenje, ki ga ji marsikdo lahko zavida.

Nekateri imajo na plečih kos brez dna, skozi katerega uhaja tudi morala.

To, kar sem do sedaj napisal, sem te dni objavil v rubriki Obrazi in pojavi v Glasu. Ker pa je

to časopis Gorenjske, menim, da bi prek TV 15 lahko tudi širša javnost svedela, zakaj nekaterim služi Zveza borecev.

Po objavi v Glasu me je poklical mož podpisnice prošnje in dejal: »Ali vam je znano, da sva si z ženo zgradila hišo na kredit?« »Seveda, to je razumljivo,« sem odvrnil ter dodal: »Samo to vam še ne daje pravice, da ob vašem življenjskem standardu zahtevate pomoč.« Tedaj se je mož začel jeziti na tajnika občinskega odbora ZZB NOV in njegovo ženo, češ da mi je ona dala napačne podatke. Predvsem ga je zanimalo; kdo mi

je dal podatke o višini osebnih dohodkov. Pojasnil sem mu, da nihče, ker sem pač računal (sicer nezanesljivo) tako: v železarni je povprečni osebni dohodek 92.000 S-din. Če ima mož 12.000 in žena 20.000 pod povprečjem, znaša to skupno (80.000 in 70.000) 150.000 S-din. Torej imata lahko samo več od navedene vsote. »Od Zveze

borcev sva pred leti dobila Slobovo knjižo v spomin, samo takoj jo bova vrnila,« je dejal ogorčen mož. V razgovoru je še povedal, da je vodja zasebnega ansambla, ki redno nastopa v našem znanem turističnem kraju. Tudi to je izvor dohodkov.

Jeza moža me ni prizadela, ker sem napisal in povedal resnico. Noli me teži zamera drugih ljudi, ki so mi zabrusili v obraz:

»Postal si kot drugi novinarji. Bojš se objaviti cela imena, da se ne bi komu zameril. Zakaj si napisal YX namesto celega imena?«

Ljudje znajo centil, kdo ima prav in kdo ne. Ob koncu naj povem še to, da sem prizadetu mozu predložil, da sem bil na Jesenicah v neki baraki, kjer v enosobnem stanovanju živi družina z osimimi otroki ter s starši staršev teh otrok.

Mimogrede sem zvedel tudi, da v občini Jesenice prejema neka ženska razmeroma visoko socialno podporo, obenem pa te dni kupuje hišo za sina, ki je v Nemčiji na delu.

Pomagal si sam in pomagal ti bo, boš,« so rekli stari ljudje in nekateri se tega pregovora trdno držijo.

JOŽE VIDIC

Leto V

ŠT. 41

17. X. 1967

GLAVNI UREDNIK

FRANCE SUSTERSIČ

ODGOVORNI UREDNIK

ČRTOMIR SINKOVEC

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Besede
in dejanja

● Živimo nekoliko ceneje

Se odločneje kakor indeks cen na drobno se stabilizacija cen kaže pri indeksu življenjskih stroškov. Indeks cen življenjskih potrebščin republiškega zavoda za statistiko, ki se je v avgustu zmanjšal od 108,0 na 105,7, je v septembru poudaril na 105,3 točke. Tako je zdaj za 2,2 točke nižji. Kakor je bil letos v januarju. Kakor prejšnje mesece je tudi v septembru najbolj vplivala na znižanje indeksa pocenitev stroškov za hrano. V septembru so se ti stroški zmanjšali za 1,7 odst., v primerjavi z letošnjim januarjem pa so nižji za 8 odst.

Delo — 10. X. 1967

● Uspeh v izvozu

Minuli mesec je izvozilo naša podjetja (iskra Krani) izdelkov v vrednosti skoraj 900.000 dolarjev in preselilo interni izvozni plan za 31 odstotkov. Realizacija je še toliko bolj pomembna, ker je bil delež izvoza na konvertibilno prodajo držav to pot izreden in je obsegal kar 50 odstotkov celotne vrednosti.

Iskra — 7. X. 1967

● Občina s skrito rezervno

Prvega oktobra je začela z delom reorganizirana uprava občinske skupštine v Sremski Mitrovici. Doslej je bilo v tej upravi zaposlenih 267 uslužbencev. Po novi sistematizaciji delovnih mest pa jih bo 67 manj.

Politika — 6. X. 1967

Proslavimo dan mednarodne solidarnosti z bojem vietnamskega ljudstva

Republiški koordinacijski odbor za pomoč žrtvam imperialistične agresije je na svoji seji 11. oktobra, ki jo je vodil predsednik Franc Leskošek-Luka, razpravljal o nalogah, ki jih bo moral opraviti v zvezi s pozivom stockholmske mednarodne konference »Za mir v Vietnamu«

Bilo je lani 21. oktobra, ko so mirovne organizacije v ZDA priredile protivojne shode in demonstracije po vsej državi in tudi množičen pohod na Washington. Mednarodni konferenci za mir v Vietnamu pa so predlagali, naj bi v prihodnje 21. oktobra po vsem svetu organizirali protivojne zборе in demonstracije.

V Stockholmu je bila letos v juliju mednarodna konferenca »Za mir v Vietnamu«. Na tej konferenci je sodelovalo 400 predstavnikov vseh pomembnejših mirovnih organizacij iz 62 držav Evrope, Amerike, Afrike in Azije. Sklenili so, da se 21. oktober proglasi za dan mednarodne solidarnosti z bojem vietnamskega ljudstva in da se ta dan razvije v zelo široko politično dejavnost proti vojni v Vietnamu. Ta dejavnost naj bi se v skladu z razmerami v vsaki deželi razvijala v različnih oblikah.

Da bi izvedel sklep stockholmske konference, je koordi-

nacijski odbor sklenil, da bo sam nosilec celotne politične akcije ob dnevu mednarodne solidarnosti z bojem vietnamskega ljudstva v Sloveniji.

Organiziral bo poseben sestanek s predstavniki dnevnih in tedenskih časnikov, RTV in drugih komunikacijskih sredstev.

Republiški sekretariat za prosveto in kulturo bo odbor naprosil, naj da vsem šolam splošno navedilo o tem, da bi v vseh razredih posredovali učencem kratka predavanja o Vietnamu, o ameriški agresiji in o boju vietnamskega ljudstva, kakor tudi o prizadevanjih mirovnih sil po svetu in še posebej o mirovnih prizadevanjih Jugoslavije.

Republiški koordinacijski odbor za pomoč žrtvam imperialistične agresije bo imel dne 20. oktobra posebno sejo, na katero bo povabil več predstavnikov družbeno-političnih organizacij in kulturnih ustanov. Na seji bo predsednik govoril o boju vietnamskega ljudstva, o mednarodnih prizadevanjih za mir v Vietnamu.

Sekcija za mednarodne odnose pri republiški konferenci SZDL in občinski koordinacijski odbori za pomoč žrtvam imperializma v Ljubljani, Mariboru, Celju, Kopru, Jesenicah, Murski Soboti bodo organizirali posebne sestanke, posvečene boju vietnamskega ljudstva.

V študentskem naselju v Ljubljani bo v okviru Zveze mladine prirejen osrednji sestanek te vrste.

V kinematografih po Sloveniji bi kazalo te dni predvajati kratke predfilme enega od dokumentarnih filmov o boju vietnamskega ljudstva.

V dneh 3. do 20. decembra pa bo izvedena obširnejša akcija za pomoč vietnamskemu ljudstvu.

Nekje v Vietnamu: na otrokovem obrazu se zrcali groza vojne, ki jo imajo na vesti ameriški imperialisti

Na seji so se ugotovili, da je bilo v Jugoslaviji zbranih 4 milijarde in pol starih dinarjev za pomoč arabskim žrtvam izraelske agresije. V Sloveniji je bilo v ta namen zbranih 310 milijonov 807 tisoč S-dinarjev.

Ker pa je v skladiščih ostalo še precej blaga, ki so ga nekatera podjetja poslala namesto denarnih prispevkov, bo posebna komisija to blago pregledala in določila, kaj se še lahko porabi, drugo pa bo odbor prepuštil Rdečemu križu, da to blago porabi za svoje humanitarne akcije.

Zastopnik mladine je na seji poročal tudi o uspehu krvodajalske akcije mladincev iz Italije, ki je bila izvedena v Kopru. Odbor pa je sklenil, da je treba take akcije podpirati tudi v prihodnje.

V. M.

● Začarani krog statistike

Do podatka, da so lani v naši državi porabili 100 milijonov delovnih ur za dajanje raznih statističnih poročil, so prišli zopet s pomočjo statistike. Natančneje povedano, da tega so prišli na podlagi ankete v 186 gospodarskih in negospodarskih delovnih organizacijah. Rezultati te statistike so zajeti v dokumentu z naslovom »Obremenjevanje delovnih organizacij z dajanjem statističnih poročil v letu 1966«, ki ga je pred kratkim izdal Zvezni zavod za statistiko.

Vjesnik u srijedu — 11. X. 1967

● Poslovanje z izgubo

V prvih letošnjih šestih mesecih je 339 delovnih organizacij v Bosni in Hercegovini imelo 113 milijonov novih dinarjev izgube, 70 milijonov več kot v istem razdobju lani. Najmanj polovico vseh izgub odnese na ZTP Sarajevo. Od nekaj nad dva tisoč delovnih organizacij, kolikor jih je v Bosni in Hercegovini, je vsako šesto podjetje imelo negativno polletno bilanco.

Borba — 7. X. 1967

● Ne morejo uveljaviti svojih pravic

Po najnovjših podatkih bi morali poslati na zdravljenje v naravno zdravilišča okoli 8000 zavarovancev. Čeprav med njimi glede na poostrene kriterije ni »nenujnih primerov«, pa bo v zdravilišče do konca leta odšlo največ 3200 ljudi. Za ostale potencialne paciente ni denarja, s katerim bi komunalne skupnosti socialnega zavarovanja poravnale stroške zdravljenja, oziroma medicinske rehabilitacije. Med 4900 občan, ki zaradi pomanjkanja sredstev letos ne bodo mogli uveljaviti pravic iz osnovnega zdravstvenega varstva, je kar tretjina otrok.

Delavska enotnost — 7. X. 1967

● Obdukcija z denarjem za šolstvo

Doktor Mane Budisavljević je na seji socialno-zdravstvenega zbora srbske skupštine dejal: »Stroški za obdukcijo gredo danes v Beogradu iz fonda za šolstvo. Ne bi želeli, da bi to zvedeli, vendar tako je.«

Nedeljski dnevnik — 8. X. 1967

Indira Gandhi v Jugoslaviji. — Med svojim tridnevним obiskom v Jugoslaviji se je predsednica indijske vlade Indira Gandhi pogovarjala s prejemnikom SFRJ Josipom Brozom Titom in predsednikom ZIS Miko Spiljakom. Ugledna gostja je ob koncu obiska dejala, da je prišlo bolj do izmenjave mnenj in do istovetnosti stališč do svetovnih vprašanj, tako da ne bi mogli govoriti o kakih konkretnih rezultatih. Nato je odpotovala na uradni obisk v Bolgarijo.

Nikezić spet doma. — Po skoraj tritedenskem bivanju v New Yorku, kjer je vodil našo delegacijo na zasedanju generalne skupščine OZN, se je državni sekretar za zunanje zadeve Marko Nikezić vrnil v Beograd. Omenil je, da sta prevladujoča problema v GS Vietnam in Srednji vzhod. Iz njegovih izjav tudi veje pesimizem, češ da se Izrael čuti zelo močnega kljub kar tamski konferenci.

Zasedanje jugoslovansko-italijanske komisije. — Na Reki se je končalo 13. redno zasedanje jugoslovansko-italijanske komisije za izvajanje videmskega sporazuma. Sklenili so, da bodo po ukinitvi vizumov v rednih potnih listih na podoben način postopali tudi z legitimacijami za prehod preko meje, ki jih izdajajo na podlagi videmskega sporazuma. Okrepili bodo tudi prometne zveze med državama.

Sestanek »skupine 86« v Alžiru. — Po splošni debati, ki bo trajala nekaj dni, bodo predstavniki držav v razvoju iz Azije, Afrike in Latinske Amerike na svoji gospodarski konferenci obravnavali tendence in probleme svetovne trgovine in razvoja. Govorili bodo o surovinah, možnostih za razširitev izvoza industrijskega blaga in polizdelkov ter o financiranju razvoja nerazvitih držav.

Dogodki tedna

ZAR: pričakovati je ponoven napad. — Opazovalci in politični krogi v Kairu menijo, da na Srednjem vzhodu ponovno narašča napetost in da je v bližnji prihodnosti mogoča obnovitev sovražnosti. V Kairu pričakujejo, da utegne Izrael vsak hip ponoviti napad v coni Sueškega prekopa. V glavnem mestu ZAR so dobili resna poročila, da pripravlja Izrael nov obsežen napad na ZAR.

Britanija za rešitev krize na Srednjem vzhodu. — Velika Britanija si zelo prizadeva za rešitev krize na Srednjem vzhodu, ker je otvoritev plovbe po Sueškem prekopu zelo pomembna za britansko trgovino. Iz Kaira je pravkar odpotoval britanski poslanik Foot, ki se je pogovarjal o možnostih za ponovno navezavo egiptovsko-britanskih odnosov. Dejal je, da je kartumska konferenca nakazala pravo rešitev krize.

Kmalu nova pogajanja Britanija-Rodezija. — Britanski minister za Commonwealth Thompson bo v pričetku novembra odpotoval v Salisbury, kjer se bo z Ianom Smithom, ki je bil pred dvema letoma samovoljno oklical neodvisno Rodezijo, pogovarjal o britansko-rodzijskih vprašanjih. Mnogi se vprašujejo, ali je sploh smiselno nadaljevati pogajanja, ker je jasno, da Smith ne namerava izročiti oblasti večini črnega prebivalstva.

Kiesinger bo obiskal Wilsona. — Čez teden dni se bosta premier Wilson in kancler Kiesinger pogovorila o možnostih za vstop Velike Britanije v EGS. Državnika bosta obravnavala tudi druga vprašanja: odnose med Vzhodom in Zahodom, nemško združitev, evropsko varnost, probleme v zvezi z atlantskim paktom in druge mednarodne probleme. V Luksemburgu bo obenem sestanek sveta ministrov EGS.

ZDA in ZSSR se nista sporazumeli. — Ameriška vlada je zankala novico, da sta se Sovjetska zveza in Združene države Amerike sporazumeli o mirovnem načrtu za Srednji vzhod. V OZN sta se predstavnika ZSSR in ZDA sporazumela le o tem, da izraelsko-arabska pogajanja ne pridejo v poštev, da je OZN edina pot za rešitev krize ter da naj bi sklicali varnostni svet, ki bi sprejel ustrezne resolucije.

Guevara uradno mrtev. — Sedem bolivijskih gverilcev, med njimi tudi znani revolucionar Ernesto 'Che' Guevara, je padlo v spopadu z neko bolivijsko patruljo pri kraju Higuera v jugovzhodnih džunglah Bolivije. Smrt Guevare ne pomeni tudi konca revolucije v Latinski Ameriki, kajti socialne in gospodarske razmere so zanj še vedno godne, Guevaro pa bo gptovo zamenjal drug vodja revolucije.

Indonezija obtožuje Kitajsko. — Po povračilnih ukrepih, ki so jih izvajale indonezijske in kitajske oblasti nad predstavniškimi telesi druge države, je indonezijska vlada obtožila kitajsko veleposlaništvo v Djakarti, da je poskušalo s črno borzo in drugimi malverzacijami oslabilo indonezijsko gospodarstvo. V zvezi z ravnanjem diplomatov v teh državah se je položaj nekoliko izboljšal.

Kitajci rovarijo v Kambodži. — Kamboški princ Norodom Sihanuk je ponovno opozoril Kitajsko, naj pusti Kambodžo pri miru, če želi, da bo država še ostala njena prijateljica. Če pa bo Kitajska še poskušala zaneti oborožen upor v deželi, se utegnejo okrepiti desničarske sile, vojska bo prevzela oblast in Kambodža bo prešla v ameriški tabor. Odnosi med Kitajsko in Kambodžo so se ohladili že septembra letos.

Ob tabornem ognju

Obeta se dokončna rešitev vprašanja primorskih borcev

Dne 11. oktobra so na zborovanju prekmorskih brigad leta 1965 izvoljeni zastopniki primorskih občin, obiskali republiški odbor Zveze združenj borcev NOV, da bi ugotovili, kako je z njihovo zadevo.

Znano je, da so italijanske vojaške oblasti že pred letom 1941 mobilizirale večje število vojnih ujetnikov slovenske in hrvaške narodnosti na ozemlju, ki je pripadlo Italiji po rapski pogodbi. Poslale so jih kot vojaške v svoje kolonije v severni Afriki in v Etiopiji, tam pa so se vdali Angležem ali pa so jih ti zajeli. Prežeti s sovraštvom do zatiralcev so se prostovoljno vključili v angleško vojsko, oziroma so ustanovili iz njih posebno vojaško enoto v sklopu bivše jugoslovanske vojske. Ta enota, ustanovljena 20. junija 1941 v kraju Agami pri Aleksandriji v Egiptu, je takrat štela 120 ljudi, kasneje pa je narasla na 500–600 vojakov. Marca 1942 so jo v sklopu 25. indijske divizije angleške vojske poslali na libijsko-egiptovsko bojišče, julija 1942 pa v Palestino z nalogo, da tam opravljajo garnizijsko službo.

Ko so primorski fantje in moške slišali za NOB, so se začeli upirati. Izbruhnila je cela vrsta večjih in manjših uporov, ki so se končali s tem, da so skoraj vsi pripadniki te enote prestopili v NOV.

Po dosedanjih predpisih se jim pripadnost v zavezniški vojski šteje v dvojnem trajanju, nimajo pa statusa borca pred 9. septembrom 1943, ki pomeni za vsakogar celo vrsto ugodnosti. Sprememba teh predpisov, vsekakor krivičnih za tiste, ki so se daleč od domovine, pod nenehnim političnim in moralnim pritiskom, dolge mesece bojevali za pravico, da gredo v domače kraje in v boj proti nacizmu, pa terja obsežno delo.

Izvoljeni zastopniki so se na republiškem odboru ZZZB seznanili z merili, ki so jih prvotno sprejeli in izdelali zastopniki primorskih organizacij ZZZB lani novembra. Toda ta merila so doživela precej sprememb in so o njih ponovno razpravljali v Novi Gorici letos.

Po teh merilih pripada status borca pred 9. septembrom

ŽIVLJENJE IN DELO NAŠIH ORGANIZACIJ

Sestali so se borci s Svinje

Na pobudo nekaterih borcev Severnokoroškega bataljona, ki se je bojeval onstran Drave, na Svinji, so se v soboto, dne 7. oktobra sestali na Prevaljah v gostilni »Brancur-nik.« Zbralo se je kar 18 to-varišev in tovarišic, od vabilnih jih ni prišlo samo 9.

Srečanja se je udeležil tudi zastopnik občinskega odbora ZZZB iz Raven. Navzoči so obžalovali, da do srečanja ni prišlo že prej. Razpravljali so o tem, da bi morda občina Dravograd sprejela domilec za ta bataljon, toda izkazalo se je, da so bili slabo obveščeni, saj je občinska skupščina domilec že sprejela.

Zastava bataljona je v muzeju v Dravogradu, originalna, medvojna, pa je v Ljubljani. Bivši borci so predlagali, da bi tudi originalna zastava bila v Dravogradu. Gumljasti čoln, s katerim so se borci prevažali čez Dravo, pa je v Celju in bi ga tudi radi v Dravogradu.

Tovariš Rudi Bajec-Januar je seznanil udeležence sestanka s programom odbora koroških partizanov, predlagal je tudi, da bi v skladu s pobudo tovariša Zaucaria srečanje izkoristili za seznam vseh borcev in aktivistov, ki so se bojevali severno od Drave. S predlogom so se vsi strinjali in sklenili, da podatke začne zbirati tovariš Januar. Sestavili bodo posebno vprašalno polico, ki bo odraz socialnih razmer posameznikov, činov in odlikovanj. Prav tako naj vsak pošlje dokumente iz NOV in slike, če jih ima.

Kje bi dobil čez zimo prijazen in gostoljuben dom, tri in pol leta star fantek. Zaželeni so višinski kraji ali Dolenjska.

Naslov in druge informacije dobite v uredništvu »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10.

KINO SPORED

- **KINO »SVOBODA«, SLOVENSKA BISTRICA**
od 17. do 19. 10. 1967 »V pravem času«, angleški CS, črno-beli
od 20. do 22. 10. »Revolverska ranca Casa Grande«, ameriški CS barv.
- **KINO »UNION«, CELJE**
od 16. do 19. 10. 1967 »Tri pipe«, avstrijski barvni film
od 20. 10. »Sinji galeb«, jugoslovanski film
od 21. do 25. 10. »Grbavec iz Soha«, zah. nemški barvni film
- **KINO »METROPOL«, CELJE**
od 16. do 19. 10. 1967 »Zvezda brez imena«, francoski film
od 20. do 23. 10. »Jezec z meje ranca«, in »Neustrašni jezdec«, ameriška westerna
- **KINO »DOM«, CELJE**
od 16. do 18. 10. 1967 »Hudobni mikro spi«, japonski film
od 19. do 22. 10. »Cilj 900 milijonov«, francoski film
od 23. do 25. 10. »Zgodba, ki je ni«, jugoslovanski film
- **KINO BREZICE**
od 20. in 21. 10. 1967 »Angeli s sajsa-stimi obrazci«, amer. film — kinoteka

Bliža se dan mrtvih zato so sklenili, da pojde na pokopališče v Senturpu pri Velikovec petčlanska delegacija, ki bo položila venec na grobišče padlih. Prihodnje leto bodo preživel borci obiskali tudi svoje

padlih. Seznam padlih, čeprav še ne popoln, so že naredili.
V Ravnah pa bodo ustanovili odbor območja za borce s Svinje.

Rudi Bajec-Januar

Izrekamo sožalje

Ob letalski nesreči v Srbiji, ki je terjala življenja šestih članov kolektiva mariborske Hidromontaže, enega člana kolektiva TAM in pilota, izrekamo prizadetim kolektivom ter svojem tragično preminulih žrtev globoko sožalje.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA TV 15

Poizvedujemo

Prosim tovariša Ivana iz Ponikve pri Senturju, ki je bil ranjen na Resniku v boju z Nemci in se je zdravil na Fideškem vrhu v hiši Albina Črešnjara, naj se mi javi. Anica Mitrič, Jerebova 8, Novo mesto

Prosim tovariše, ki so me poznali, naj mi sporoče svoje naslove. Leta 1945 sem bil ranjen kot borec Gubčeve brigade na Gorjancih, nato so me odpeljali v Crnomelj, od tam pa z letalom v Zadar v bolnišnico. Zdravil sem se do konca vojne. Naslovi tovarišev so mi potrebni zaradi pričevanja za pokojnino.

JERNEJ GORJUL,
Vodice 13,
P. Gabrovka

- 22. in 23. 10. »Karavana hrabrih«, ameriški film
- 24. in 25. 10. »Skrivnostna grobnica«, nemški film
- **KINO »TRIGLAV«, LJUBLJANA**
od 20. do 22. 10. 1967 »Džingiskani«, amer. barvni CS spektakl
23. in 24. 10. »Konjuh planinom«, jugoslovanski vojni film
- **KINO VEČJE**
18. in 19. 10. 1967 »Sportno življenje«, angleški film
od 20. do 22. 10. »Dragi John«, švedski ljubezenski film
- **KINO ZALOG**
21. in 22. 10. 1967 »Beckets«, angl. CS film
- **KINO ZADOBROVA**
19. 10. 1967 »Morlec na počitnicah«, jugoslov.-nemški film
21. in 22. 10. »Polnočna čipka«, amer. krim. film
- **KINO »KRKA«, NOVO MESTO**
od 17. do 19. 10. 1967 »Grbavec iz Soha«, nemški barvni film
od 20. do 23. 10. »V senci revolucije«, ameriški barvni film
24. in 25. 10. »Junaki aviacije«, ameriški film — kinoteka
- **KINO »POHORJE«, SLOVENSKE KONJICE**
18. in 19. 10. 1967 »Naloga eskadri-le«, ameriški barvni film
21. in 22. 10. »Vrni se iz Mehike«, španski barvni film

IZLET NA POHORJE

V nedeljo, 1. oktobra, so nekdanji vojni ujetniki iz domžalske občine odšli na enodnevni izlet v partizanske kraje na Pohorju. Obiskali so Ribnico, kjer so jih domačini pristrčno sprejeli. Izlet je ostal nekdanjim trpinom iz nacističnih taborišč v prijetnem spominu in si želijo, da bi ga še večkrat priredili, pa tudi Pohorci si najbrž takih obiskov še želijo.

B. M.

Preden izbereš svojo vzmetnico me dobro poglej: samo mene kličejo **Jogi**

... kajti vzmetnic je mnogo, Jogi pa samo tista, ki jo proizvaja **MEBLO**

ZANIMIVA NOVOST — IZREDNA UGODNOST

Veleblagovnica **nama** LJUBLJANA s poslovalnicami:

- TRGOVSKA HIŠA, Tomšičeva ulica 2
- BLAGOVNICA S STANOVANJSKO OPREMO, Wolfova ulica 1
- KONFEKCIJA ELITA, Čopova ulica 7

ODOBRAVA POTROŠNIŠKA POSOJILA

odslej za vse vrste blaga (razen prehrabnenih artiklov in tobaka) tudi brez porokov, in po drugih zelo ugodnih pogojih.

1943 vsem tistim, ki lahko dokažejo, da so pred tem datumom v zavezniški vojski ali v posebnih delavskih kazenskih enotah italijanske vojske aktivno in organizirano delali za NOB in se takoj ob prvi priložnosti vključili v NOV. Če so nekaj časa potovali do NOV, se jim pot do tja ne šteje kot prekinitev.

Ta merila bo republiški odbor ZZZB v kratkem poslal vsem občinskim odborom ZZZB primorskih občin in komunalnim zavodom za socialno zavarovanje zaradi enotnega postopka do nekdanjih pripadnikov zavezniške vojske, drugače borcev prekmorskih enot. Občinske komisije, oziroma zavodi za socialno zavarovanje bodo vloge nekdanjih borcev teh enot reševali skupaj s poznavalci problematike na Blížnjem vzhodu iz njihovih vrst.

Ali je naša budnost res že tako upadla?

Z začudenjem in ogorčenjem sem v dnevniku Delo prebral članek, da je bil vojni zločinec Rajakowitsch na počitnicah v Piranu.

Človek skoraj ne more verjeti, da se takšen zločilec, ki je dal med zadnjo vojno pomoriti na tisoče nedolžnih žrtev, lahko spreha po naši morski obali. Sprašujem se — verjetno ne sam — kako je to mogoče...

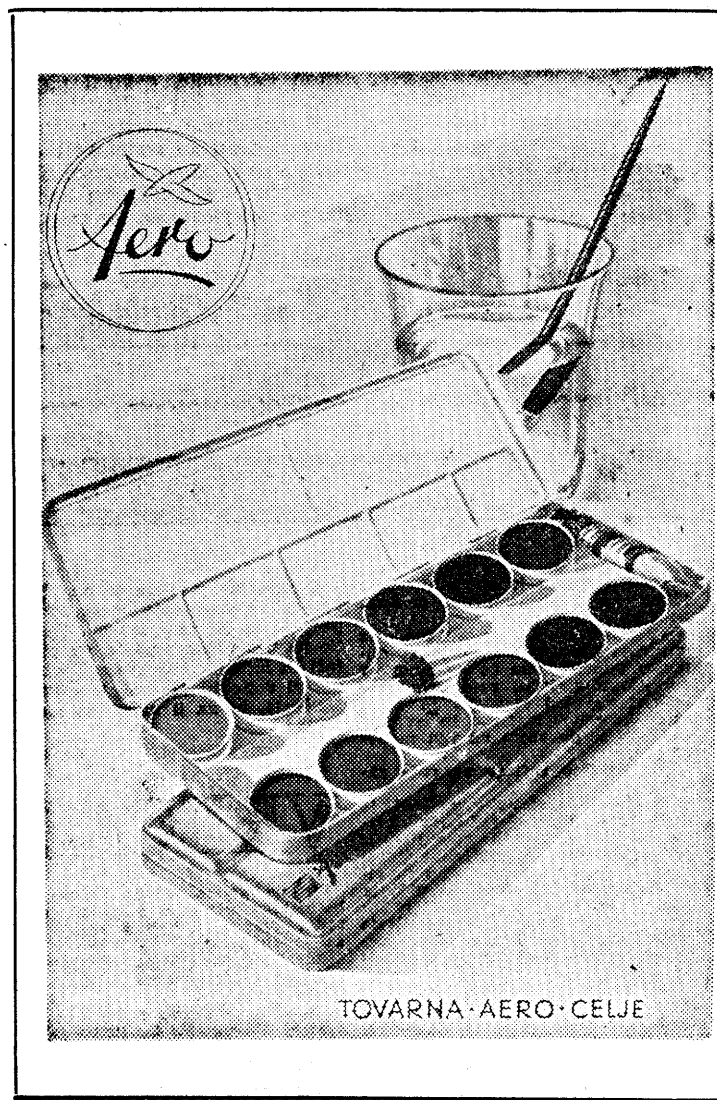
Ali moramo v turističnem letu res sprejeti vsakogar, ne glede na njegovo početje med vojno, samo da prinese devize? Ali je naša budnost res že tako upadla, da nam je vseeno, kdo vedri pri nas in koga gostimo kot turista?

Res je, naša država navezuje tesne stike z drugimi narodi — lepo je to, bodimo prijatelji vseh poštenih ljudi in narodov! Nikakor pa ne dovolimo, da se med prijatelje vtihtotaplajo bivši esesovci in drugi tpi temne preteklosti!

Takšnim že na naših mejnih prehodih pokažimo, da nismo pozabili na streljanja, mučenja in gorje, ki so ga prizadejali našemu narodu. Povejmo jim ostro, da pri nas niso zaželeni! Če pa si upa priti k nam zločinec takega kalibra, kot je Rajakowitsch, poskrbimo, da pride v roke pravice, ne pa da se nam izmuzne iz rok!

Tistim, ki so med zadnjo vojno nosili težko breme trpljenja in mučenja po ječah in taboriščih in vsem borcem NOV naj bo Rajakowitschev primer opozorilo, da moramo biti bolj budni.

M. F., Slovenj Gradec

TOVARNA AERO CELJE

POGOVOR PRED PRAZNIKOM CERKNIŠKE OBČINE

Najzanimivejše v tem pogovoru: NACRTI O CERKNIŠKEM JEZERU

Dne 19. oktobra 1941 so partizani napadli Lož na Notranjskem. V spomin na ta dogodek praznuje občina Cerknica vsako leto svoj občinski praznik. Ob letošnjem prazniku se je uredništvo »TV 15« obrnilo na predsednika občinske skupščine Jožeta Teliča z nekaj vprašanji

• Vaša občina bo v kratkem praznovala svoj praznik. Kakšne misli te kot predsednika občinske skupščine prevajajo ob tem in kaj predvsem želiš občanom? Ob začetku pogovora naj najprej nekaj povem o tem, kako bomo praznovali letošnji občinski praznik. Občinska skupščina bo imela razširjeno sejo, ki se je bodo udeležili poleg odbornikov predstavniki družbenopolitičnih organizacij, kolektivov, poslanci ter nekateri vidni borci, predvsem preživeli udeleženci napada na Lož leta 1941. Nato si bomo skupaj ogledali tovarno pohištva in tovarno ivernatih plošč v Cerknici.

Letos bo glavna proslava v Cerknici, lani pa je bila v Ložu. Sklenili smo, da bomo slavili vsako leto drugje, leta 1968 morda na Rakeku, 1969 pa morda v Novi vasi. Po Loški dolini pa bo nekaj manjših proslav.

Bralcem vsega lista pa naj povem, da smo po vojni v naši občini dosegli velike uspehe, saj je narodni dohodek porasel za približno 300 odstotkov. Reforma, ki je zdaj v teku, bo ta odstotek še povečala. Zdi se mi, da je v zadnjih dveh reformnih letih med kolektivi že prišlo do spoznanja, da pomeni reforma veliko delovno obveznost, vključitev v mednarodno delitev dela in s tem tudi pospešeno modernizacijo. Zato se mi zdi, da so tudi spoznali, da se skozi reformo ne bomo le »pretolkali«, nato pa po starem nadaljevali. Prav tako menim, da so začetne težave že za nami in da imamo zdaj pred seboj že jasno začrtno pot.

Podedovali smo nekaj majhnih, močno porušenih obratov lesne industrije, zdaj pa imamo »Brest«, ki se lahko kosa z evropskimi tovarnami. Imamo »Iverko«, ki je v sklopu »Brestas«, ter manjši podjetji »Gaber« in »Jelka«. Vsega skupaj je v lesni industriji zaposlenih okoli 1600 ljudi. Prav te dni se »Kovinoplastika« iz Loža seli v nove zgradbe, kar ji bo omogočilo uspešnejše delo. Delovno silo, ki bi bila zaradi modernizacije odveč, bodo zaposlili tako, da bodo razširili proizvodnjo.

V naši občini smo v dvajsetih letih dobili vrsto novih trgovin, gostiln, hotelov itd. Dobili smo tudi sodobno cesto, letos bodo končali tudi odsek med Planino in planinskim gradom, prihodnje leto bomo zgradili nov most čez Unec. Do leta 1970 bomo imeli v občini vse glavne ceste asfaltirane: proti jugu do Podgora, prek Nove vasi pa bo naša cestna omrežje povezano s Sodražico in s tem s cesto Ljubljana-Kočevje.

V občini imamo kmetijsko zadrugo, ki slovi po vzreji živine, upravlja pa z 2000 hektari zemlje, od tega 1000 obdelovalne. Naj povem samo to, da je zadruga rentabilna in da ne dobiva nobenih dotacij.

Popravka

V 39. številki našega lista smo dne 3. oktobra na 1. strani poročali o pionirski proslavi na Rašici. To proslavo je organizirala občinska zveza prijateljev mladine Ljubljana-Bežigrad, ki je zaprosila za pomoč tudi ZZB, ne pa Svet za šolstvo in ZZB, kot piše v omenjenem članku.

V »TV 15« št. 40 od 10. oktobra letos je izšel članek »Z združenimi močmi gre bolje«. V njem so napačni podatki o številu članov ZZB. Pravilno je takole: Članov ZZB je 8214, ZVVI 1201 in ZROP nekaj nad 6000. Tiskarski škrat je zagrešil, da je v članku pisalo, kako je članov ZZB samo 2214.

Kravate Tekstilne tovarne »SVILANIT«, Kamnik, so modne in so pojem moške elegancije. Prihajene so vsem okusom in za vsako priliko.

Veliko smo napredovali tudi v komunalni graditvi, čeprav je stanje še zmeraj nezadovoljivo, posebno glede vodovodov, ki so stari in premajhni.

Imamo tudi precej zasebnih gostiln, radi bi jih še več zaradi turizma. Občinska skupščina je gostilničarjem, ki so modernizirali svoje obrate, dajala razne davčne olajšave, toda žal tega niso vsi izkoristili.

Ko že govorim o turizmu, ne morem mimo poskusa, ki se že začel je in ki bo pomenil, če bo uspel, korenit preobrat v življenju vse naše občine. Že več kot 50 let se znanstveniki ukvarjajo z našim jezerom, bilo je več različnih predlogov, od izsušitve do

Jože Telič

ojezeritve. Zdaj smo se dokončno odločili, da poskusimo z ojezeritvijo. Za začetek imamo na razpolago 75 milijonov; prispevali so jih iz Sklada Borisa Kidriča, Zasavske elektrarne in Vodna skupnost. Dela so se že začela. S to vsoto bomo izkopali predor in postavili zapornico pri Rakovem mostičku, zaprli malo Karlovo in delno Veliko Karlovo. S tem bomo zadržali v jezeru vodo čez poletje in po potrebi vodno stanje regulirali, če bo poskus uspel.

Tako bo Cerkniško jezero postalo največje stalno jezero v Sloveniji, saj bo obsegalo približno 2200 hektarov, nekako trikrat več kot Bohinjsko. Povprečna globina bo 2–3 metre. Izgubili bomo nekaj zemlje, ki nam je dajala v glavnem samo streljo. S kmeti bomo to zadevo poskušali urediti kar najbolj pravično.

Kaj bi pomenilo to za našo občino, si marsikdo le težko predstavlja. Cerkniška dolina bo postala, če poskus uspe, eno izmed glavnih turističnih območij Slovenije. Imamo že obsežne načrte o ureditvi okolice jezera, zgraditvi ceste, počitniških naselij, šotorišč, hotelov, trgovin, kopališč, pristanišča itd. Samo

odlov rib iz jezera, ki ima različne naravne pogoje za njih razmnoževanje, bo vreden več, kot pa je bila strelja. Kmetje bodo zlahka prodajali svoje izdelke turistom, veliko število odvečne delovne sile bomo lahko zaposlili v uslužnostni dejavnosti.

Kot sem že rekel, smo letos začeli delati, prihodnje leto bo ostalo jezero že čez poletje, samo če bodo letos vremenske razmere ugodne. Tri leta bo trajal poskus, in če bo vse v redu, se bomo lotili graditve turističnih objektov. V zvezi s tem se že dogovarjamo z mnogimi gospodarskimi organizacijami iz drugih občin, saj vemo, da sami vsega ne bomo zmogli.

Zaradi nadaljnjše ureditve Rakovega Skočjana pa se dogovarjamo predvsem s sosedno postojnsko občino.

Tudi tuja podjetja se zanimajo za možnosti sodelovanja pri graditvi turističnih objektov pri nas, toda dokončnega odgovora jim ne moremo dati, dokler ne vemo, ali bo poskus z jezerom res uspel.

• Nas prav posebno zanima, kakšne so v vaši občini življenjske razmere bivših borcev. Tudi ti si bivši borec, letos si bil drugič izvoljen za predsednika skupščine, najbrž te zadeve dobro poznas. Kako vplivajo na urejanje gmotnih zadev bivših borcev, kakšne težave imaš pri tem?

Naša občina je znana po tem, da so se njeni prebivalci množično udeležili osvobodilne vojne. Zato imamo zdaj z urejanjem njihovih gmotnih razmer velike težave, ki presegajo možnosti občine. Kar 7 odstotkov občinskega proračuna gre za podpiranje bivših borcev; to pa je še vedno premalo. 108 ljudi dobiva občinske priznane plačnine od 5000 do 20.000 mesečno, pomoč za šolanje dajemo 66 otrokom padlih, umrlih in še živih borcev v mesečnih vsotah od 10.000 do 15.000 S-dinarjev. Posebno so v težavah ostareli kmetje-borci ali starši padlih borcev, ki ne morejo več delati; podobno kakor druge.

Zaradi vsega tega smo na občinski skupščini imenovali posebno odborno komisijo, v kateri so tudi strokovnjaki — zdravnik, ekonomist in psiholog. Ta bo prav te dni naredila temeljit pregled stanja borcev, invalidov in njihovih otrok. Obpravnavala ga bo občinska skupščina in sprejela ustrezne ukrepe, poslala pa ga bo tudi odgovornim republiškim ustanovam.

Zdi se mi, da bi morala zadeve borcev takih občin, kot je naša, urejati ali vsaj sodelovati pri tem republika ali celo federacija. Treba bi bilo upoštevati množičnost pri neurejenih gmo-

nih razmerah bivših borcev vsaj pri delitvi dohodka med občino in republiko ter zvezo.

Zdi se mi, da bi morali take preglede na znanstveni podlagi, kot ga delajo pri nas, napraviti tudi drugje.

Na splošno pa lahko rečem, da je glede urejanja gmotnih razmer bivših borcev tudi pri nas tako kot povsod drugje. Marsikaj smo že naredili, marsikaj pa tudi ne, in to bomo morali nadoknaditi čimprej.

To velja tudi za stanovanja. Lani smo dali kmetom-borcem skupaj z republiškim odborom ZZB 10 milijonov kreditov, letos pa že 20.

• Se ti ne zdi, da grede borci prežgodaj v pokoj? Kakšno mnenje imaš o tako imenovanih »socialnih upokojitvah«?

Prezgodnje upokojevanje ni koristno ne za prizadetega ne za družbo. Kdor je zdrav, naj dela, dokler more, kar je treba tudi ustrezno nagraditi. Če je kdo prejšnja leta dobro in uspešno delal, zakaj ne bi tudi zdaj? Ne bi mogel reči, da so v naši občini ljudi upokojili kar tako, čeprav bi si nekateri želeli (to velja predvsem za take, ki imajo doma malo zemlje ali znajo kakšno obrt, za tako imenovane »polproletarce«). Kolikor vem, so do tega vprašanja podjetja v naši občini do zdaj imela pravilna stališča.

• Tvoja udeležba v NOV in vojna delo? Česa se najbolj spominjaš?

Nerad govorim o sebi, toda če me že vprašate... Rodil sem se 1923. leta na Gornjem Jezeru, izučil sem se kovaške obrti. Aktivno in organizirano sem začel delati za NOV v začetku leta 1942. Poleti so me ujeli in odpeljali v taborišče na Rabu. Ob italijanski kapitulaciji sem se vrnil in se vključil v 13. brigado 14. divizije. Z njo sem se udeležil pohoda na Štajersko. Konec vojne sem dočkal kot četni komandir. Nato sem bil do 1946 kot poročnik v službi za notranje zadeve. Končal sem še nekaj tečajev in politično šolo. Bil sem predsednik občine Cerknica še pred združitvijo z Begunjami, Loško dolino in Rakekom. Od 1962 do letos sem bil direktor kmetijske zadruge, letos pa sem bil ponovno izvoljen za predsednika občinske skupščine.

Česa se najbolj spominjam, je težko reči, saj sem veliko doživel in mnogi dogodki so bili zares pretresljivi. Toda zdi se mi, da ne bom nikoli pozabil Graške gore ali »gore jurišev«, ko smo se prebijali skozi nemške obroče ob koncu sovražne ofenzive po prihodu na Štajersko.

Zapisal MP

TO BI SE NAJBOLJE UREDILO S POSEBNIM ZAKONOM

Da obstaja še precej perečih zadev borcev, ki jih je treba kar se da hitro urediti, občutijo vsi tisti, ki se kakorkoli udeležujejo v organizacijah borcev, pa tudi tisti, ki so zaposleni v organih, ki na ta ali oni način urejajo zadeve borcev in vojaških vojnih invalidov. V zadnjem času nam to potrjujejo tudi razprave o teh zadevah v posameznih zveznih in republiških organih.

Na seji zveznega sveta za zdravstvo in socialno politiko, ki je bila konec septembra, so razpravljali tudi o pereči problematiki udeležencev narodno-osvobodilne vojne. (O predlogih, sprejetih na tej seji v zvezi z izboljšanjem invalidske zakonodaje, smo že pisali.) Najprej so obravnavali urejanje gmotnega položaja borcev v sestavi pokojninskega zavarovanja z ozirom na zaostajanje njihovih pokojnin v primerjavi z življenjskimi stroški in z razliko med prej upokojenimi in novo upokojenimi. Člani sveta so se pomenili tudi o predčasno upokojenih borcih in njihovem zaposlovanju, o gmotno nepreskrbljenih udeležencih NOV in o nekaterih zadevah družin padlih narodnih herojev in drugo. Na podlagi te razprave je svet zahteval, naj strokovna služba pripravi predlog zakonskih sprememb, na podlagi katerih bi v prihodnje urejali vse te zadeve.

Med sklepi zveznega sveta za zdravstvo in socialno politiko s te seje je bila tudi zahteva, poslana zveznemu izvršnemu svetu za ureditev vprašanja v zvezi z zvišanjem stroškov pokopavanja umrlih borcev. V tej zahtevi gre tudi za zagotovitev stalnih virov sredstev za urejanje stanovanjskih zadev in ustanavljanje skladov za dopolnilno varstvo udeležencev NOV in družin padlih borcev v primerih, ko njihovih zadev ni bilo mogoče urejati po dosedanjih predpisih.

Predsedstvo republiškega odbora ZZB NOV Makedonije je na svoji seji, ki jo je imelo pred kratkim, razpravljalo o načrtu zakona za gmotno preskrbo socialno ogroženih udeležencev NOV.

Na podlagi predloga republiškega odbora ZZB NOV Hrvatske je izvršni svet sabora sklenil, naj bi udeleženci NOV, nosilci partizanske spomenice 1941, prejeli po 500 N-din mesečno. Toda to priznavalnost naj bi prejeli samo tisti nosilci spomenice, ki nimajo drugih dohodkov. Razpravljali so tudi o položaju družin padlih borcev, predvsem o položaju starih, za delo nesposobnih staršev padlih.

Tudi v drugih republikah so se pristojni organi pogovarjali o potrebi in načinu pomoči do ločenim skupinam udeležencev NOV. Tako je pred kratkim republiški odbor ZZB Bosne in Hercegovine razpravljal o tem,

kako zagotoviti otrokom borcev štipendije za srednji in visokošolski študij.

Komisija za vprašanja borcev pri izvršnem svetu SR Slovenije je na svoji seji pretekli teden razpravljala o perečih in neurejenih problemih udeležencev NOV Slovenije.

Vse navedeno nam potrjuje, da na pristojnih mestih ne manjka dobre volje za zboljšanje stanja in ureditev perečih zadev udeležencev NOV. Zvezni svet za zdravstvo in socialno politiko je tudi že zahteval, naj strokovna služba pripravi predlog zakonskih sprememb. Toda ob teh ugotovitvah se vsiljuje vprašanje, ali ne gre pri vsem tem le za urejanje posameznih perečih zadev in ne za kompleksno rešitev problema. Vsa navedena dogajanja, pa tudi razprave v organizacijah borcev in v pristojnih organih, ki jih vseh ne moremo navesti, pa potrjujejo, da je mogoče urediti in izboljšati vse pereče zadeve udeležencev NOV samo s posebnim zakonom, v katerem naj bi bile zajete vse njihove pravice.

Morda pa bo nova komisija za vprašanja borcev in vojaških vojnih invalidov, ki jo je te dni na pobudo predsednika republike ustanovil poseben svet zvezne skupščine, le naša izhod za ureditev celotne problematike borcev in priprava enotnega zakona o udeležencih NOB.

V. M.

MILE PAVLIN:

Po zaraslih partizanskih stezah na Koroškem

Podrli smo most čez potok, kar naredi velikokrat kmetje, da bi tako rešili les mostu pred nenadnimi poplavam. Domačini so hodili čez potok prek kamnov, tam pa smo tudi mi zavili s poti in po potoku bredli ali skakali po kamnih do skrivališča, ki smo ga bili skopali v strmem bregu in ga pokrili z lubjem.

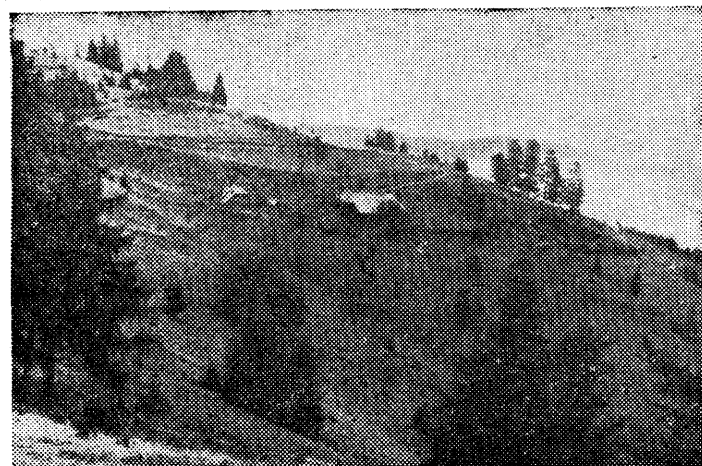
Tistega dne, ko so nas napadli, je bil na grebenu nad nami bataljon, razdeljen po četah. Kot smo kasneje zvedeli, je k četni, ki ji je bil komisar Polde, nenadoma prihitel stražar in sporočil, da se bližajo Nemci.

Polde, star partizan, eden izmed prvih koroških partizanov, znan kot zelo hraber človek, se je že nekaj dni precej čudno obnašal. Tisto jutro, preden so zvedeli, da se jim bližajo Nemci, je kaki dve uri sam stal pod smreko, stran od drugih, in nekaj tuhtal. Ko pa je prihitel stražar, je Polde brez besed potegnil za sprožilec ročne bombe, ki jo je imel za pasom. Drugi so polegali, se pokrili z odejami in nahrbtniki. Ko je bomba usekala, je bil Polde mrtev, dva pa laže ranjena.

Človek je izgubil živce, kar ni bilo nič čudnega po vsem tem, kar je doživel pri partizanih na Koroškem, posebno na Svinji...

V našem bunkerju smo zaslišali eksplozijo in takoj vedeli, da so Nemci blizu. Čakali smo jih pripravljeni in se takoj umaknili, ko smo jih začutili.

Vrnila sva se, potem ko sva dobro uro brezuspešno iskala sledi bunkerja. Gašperja je zmešala tudi nova pot, ki so jo na-

ZNAČILNA POKRAJINA NA SVINJI. NA SLIKI KMETIJA »STIFT-SCHWAG« — PRIBLIŽNO 1300 M NAD MORJEM

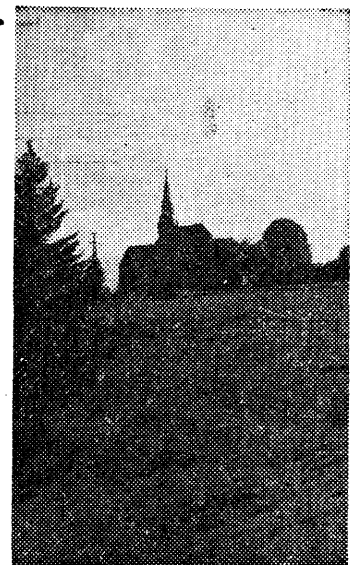
redili po vojni, medtem ko se je stari kolovoz zarasel. Nazadnje sva se vrnila k avtomobilu...

Predlagal sem mu, da bi obiskala kakega Avstrijca, ki je pomagal partizanom.

»Pa pojdiva k Ruprechtu,« je predlagal Gašper. »Tam živi kot stanovalec Johann Hasler z ženo. Veliko nam je pomagal, bil je eden izmed prvih, ki smo se nanj obrnili...«

Spet se voziva čez drn in strn, le da gre zdaj navzdol. Zaideva. Gašper obrača moskviča na majhni jasi med robidovjem in malinjem, potem pa spet iščeva pravo pot. Med grebeni in meglicami, ki se dvigajo iz globač, znova dokazuje svoj lovski čut za orientacijo. Pripeljeva do velike hiše, na videz opuščene planšarije, in psi najo oblažajo. Nekaj gredic je lepo obdelanih. Domači gledajo skozi okna in nekdo spozna Gašperja.

Pri Johanu Haslerju naju sprejmejo tako, kot so nekoč sprejemali partizane. Čeprav upokojenec, ki ima za avstrijske pojme zelo skromno pokojnino, naju mož pogosti s pivom, domačim kruhom in salamo, potem pa začne pripovedovati. Kakšni reveži so bili partizani tisto zimo! In kakšni junaki so bili, da so se na Svinji obdržali! Malo potarna nad nizko pokojnino in draginjo, potem pa pripoveduje, kako je bil kakih deset let pastir na tem posestvu, ki ni njegovo. Po sobi se preriva vnuiki in vnuinkje, saj je imel številno družino, ki se je vsa razšla. Hčere so se pomozile, po vsej Avstriji so razkropljene, sinovi pa so odšli s trebuhom za kruhom prav tako po vsej državi.

CERKEV SV. LENARTA NA SVINJI. V DOLINI PRED NJO JE BIL RUDNIK SLJUDE, KI SO GA PARTIZANI NAPADLI OKTOBRA 1941 TER ODPELJALI PRISILNE DELAVCE IZ POLJSKE IN RUSIJE, RUDNIK PA ZA DLJE ČASA ONESPOSOBILI

Pri njem sva naletela na njegovega znanca, tudi upokojenca. Doma je iz Jugoslavije, bil je rudar, osem let brez zaposlitve, enainštiridesetega so ga poslali v te kraje v rudnik sljude. In je ostal... Tudi on je upokojenec s skromno pokojnino, živi sam samec, hrano hodi kupovat v Mežico in Črno, ker je tamkaj cenejša.

Takrat ko je delal v rudniku, so neke noči prišli partizani, porušili nekaj naprav in odpeljali s seboj 33 prisilnih delavcev, v glavnem Rusov in Poljakov. On pa je bil v jami, kamor partizani niso prišli.

»Partizani so nam vseeno nekaj priborili,« pravi. »Če njih ne bi bilo, ne bi dobivali niti takih pokojnin, kot jih imamo.«

Dan se že nagiba proti večeru. Haslerjev gost se nama pridruži, prosi, da bi ga zapeljala do doma. Spet se vozimo po slabih cestah, potem pa ustavimo pri majhni cerkvi na Golovici. Poiščemo cerkovnika, ki oskrbuje tudi grobove štirih borcev. Dve dekleti sta tam pokopani, Slovenka in Rusinja, pa dva fanta, Slovenec in Poljak. Nem dokaz mednarodne solidarnosti in boju proti fašizmu... Na grobu je postavila Zveza koroških partizanov ploščo z besedilom v dveh jezikih.

Sopotnik nama potem kaže, kje so prišli partizani do rudnika sljude, kje so stale barake za prisilne delavce in kje so imeli pisarno. Rudnik sljude že več let ne obratuje, ker je bil premajhen in zato nerentabilen.

(NADALJEVANJE)

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Dva tisoč šeststo megatonskih bojnih glav

Ameriško vojaško časopisje poroča, da imajo strateške ofenzivne sile ZDA več kot 2600 jedrskih glav z močjo ene ali več megaton. (Eksplozija bombe z močjo ene megatone ustreza eksploziji milijon ton klasičnega razstreliva.) Imed njih jih je tisoč na raketah

Vojaška veda in tehnika

»minuteman«, 54 na raketah »titan«, kakih 600 na raketah »polaris« in približno tisoč na letalskih jedrskih bombah.

Najpomembnejše so vsekakor rakete »minuteman I, II in III«. Znano je, da so v ameriškem vojaškem proračunu namenili 315 milijonov dolarjev za zamenjavo raket »minuteman I« z »minuteman III«, ker so te sodobnejše in imajo večji doseg. S temi raketa-mi nameravajo zamenjati tudi »titan II«, za katerega trdijo, da ima sorazmerno majhen doseg (6100 morskih milj), njegovo vzdrževanje pa da je zelo drago.

Kar zadeva podmornice, oborožene z raketami »polaris«, jih imajo ZDA trenutno dvaindeset, toda do konca 1968. proračunskega leta jih bodo imele že enainštirideset s 656 raketami »polaris A-2« in »polaris A-3« (inačici se medsebojno razlikujeta po dosegu). Se nadalje pa vojna mornarica preizkuša novo vrsto podmorničnih raket (»poseidon«). V te namene bodo v prihodnjih letih porabili 3300 milijonov dolarjev.

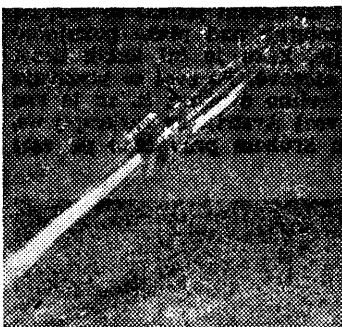
Zmanjšuje se pa število bombnikov, namenjenih za prenos jedrskih bomb. Američani imajo razen 210 lovec-bombnikov FB-111, ki jih izpopolnjujejo, še kakih 600 bombnikov B-52. Bombnikov potrebnega čedalje manj zato, ker strateška raketa sredstva postaja iz leta v leto čedalje popolnejša in učinkovitejša.

Orla
najboljša ta hip!

Hiper zvočno raketno letalo

Naslednji korak, ki naj bi ga napravilo letalstvo, je prehod z nadzvočnih (supersoničnih) na hipersonična letala. Za uresničevanje takih letal, ki bi lahko letela šest do osemkrat hitreje od zvoka, pa trenutno delajo le v dveh državah, v Sovjetski zvezi in ZDA.

V Združenih državah Amerike že nekaj let preizkušajo raketno

letalo X-15. Prvič se je to letalo dvignilo v zrak septembra 1959. leta, v naslednjih treh letih pa še sedemdesetkrat. Z 11. novembra 1961 je pilot White dosegel hitrost 6600 kilometrov na uro, mesec dni kasneje pa se je povzpel 66.200 metrov visoko.

To letalo se je novembra 1962 med pristajanjem razbilo. Pred kratkim so napravili novo poskusno letalo, ki se imenuje X-15 A-2. S tem letalom je pilot William Knight letel že s hitrostjo 7831 kilometrov na uro (6,33 maha). Poizkuse nadaljujejo, ker menijo, da bodo s takimi letali lahko dosegali satelitske višine.

Švedsko taktično letalo

Na Švedskem preizkušajo novo taktično letalo »Viggen«. Prvo letalo te vrste so izdelali konec prejšnjega leta. Težko je 15 do 18 ton. Njegova velika prednost v primerjavi z drugimi podobnimi letali je v tem, da kljub ogromni hitrosti, ki jo v zraku lahko doseže (2500 kilometrov na uro), potrebuje za pristanek ali vzlet le petsto metrov dolgo stezo.

Pripravljajo pa štiri inačice tega letala: jurišnik AJ-37, lovec-prestrelalec JA-37, oglednik S 837 in dvosedezno šolsko letalo SK-37. Skupno naročilo vsebuje 800 letal. Izmed teh je največ jurišnikov AJ-37, po čemer sklepajo, da se švedske zračne sile nameravajo v prihodnjih treh letih oskrbeti z letali, ki lahko aktivno sodelujejo s kopenskimi enotami.

Oborožitev letal

V današnjih razmerah si uspešnega boja kopenskih enot ni mogoče zamisliti brez podpore iz zraka. Napadi lovsko-bombniških in jurišnih letal so pogoj za uspešne ofenzivne akcije, olajšujejo pa tudi izvajanje obrambnih nalog.

Letalstvo bo uspešno pomagalo kopenskimi enotami, če bo

Imajo jih le za uničevanje pomembnejših in skrbno izbranih ciljev.

Avtomatski topovi, s katerimi so oborožena sodobna letala, imajo kaliber kakih 30 mm. Granata, izstreljena iz takih topov, prebije do dvanajst metrov debelo jekleno ploščo. To pomeni, da lahko s takimi

oklep. To pa pomeni, da se za deti tank utegne tudi vneti.

Seveda imajo težke nevedljive rakete s kalibrom kakih 240 milimetrov še večjo prebojno moč. Zato bi sklepali, da so prav take rakete, ki tank kar raznesejo, pri napadih iz zraka na nasprotnikovo vojaško tehniko na tleh še najustreznejše.

Kljub temu pa letalci pri izvajanju bojnih nalog, razen v izjemnih primerih, ne zahtevajo takih raket. Raje kot velike ali celo srednje uporabljajo majhne rakete.

Na prvi pogled je to nerazumljivo, toda vedeti moramo,

da je velika rušilna moč težke rakete ena, verjetnost zadetka pa druga zadeva. Na vajah v mirnem času in pri uporabi raket v vojnih razmerah so ugotovili, da je še najtežje zadeti cilj s težkimi raketami. To bomo lažje razumeli, če se spomnimo, da letalo v najboljšem primeru nosi le dve težki ali šest srednjih raket. Če pa se pilot odloči za lahke rakete, bo vzel s seboj tudi štirindvajset raket. To pomeni, da na letalo lahko obesijo štirikrat ali petkrat več lahkih kot srednjih raket. Verjetnost zadetka (raz-

merje med številom pričakovanih zadetkov in številom izstreljenih raket) je torej večja pri lahkih kot pri srednjih raketah. Za uničenje cilja pa povrh vsega potrebujejo le dvakrat več lahkih kot srednjih raket. Naj omenimo še to, da so lahke rakete še hitreje, zaradi česar je njihovo razsipanje okrog cilja manjše kot pri streljanju s srednjimi raketami.

Potemtakem so za napade na »pikaste cilje« najustreznejše malokalibrske nevedljive rakete.

NARODNA ARMIIJA

SAP Ljubljana

ODDELEK ZA TURIZEM

obvešča

vse krajevne organizacije Zveze borcev NOV, vojaške vojne invalide in društva upokojencev,

DA ORGANIZIRAMO AVTOBUSNE IZLETE PO ZNIZANIH CENAH

Nudimo prijetne počitnice v lastnih počitniških domovih.

Za posameznike posojamo osebne avtomobile brez šoferja po zelo ugodnih pogojih.

imelo ne le sodobna letala in dobro izurjene pilote, temveč mora biti tudi oboroženo tako, da lahko hitro in zlahka zadene in uniči cilj. Pri tem je bistvena pomena pravilna izbira oborožitve. Vsekakor ni isto, če kak cilj na tleh letala obstreljujejo s strojnimi topovi, nevedljivimi in vodljivimi raketami ali letalskimi bombami.

Cilji, ki jih napadajo lovsko-bombniška in jurišna letala, so navadno zelo majhni. To so posamični topovi na položajih, tanki, samohodni topovi, oklepni transporterji in oklepni avtomobili, kamioni, letala na aerodromih, rakete na izstreliščih, radarske antene in podobno. Vojaški strokovnjaki vse to razvrščajo med majhne cilje. Ker je treba med napadom meriti v piko v sredini cilja, jih imenujejo tudi pikaste cilje. Takšne cilje je zelo težko zadeti. Napad bo uspešen, če pilotovo spretnost in izkušnost združimo s pravilno izbiro letalskega orožja.

Za napade na take cilje ni najsmotnejše uporabljati letalskih bomb. Le malo je verjetno, da bo pilot že v prvem naletu zadel cilj in zato se mu mora še nekajkrat približati. To pa nasprotniku olajšuje obstreljevanje letala.

Vodljive rakete so drage in jih zato neradi uporabljajo.

topovi uničimo vsako letalo na letališču in cilje s tanjšim oklepom — oklepne transporterje, oklepne avtomobile, lahke tanke itd. Teže pa je s topovi kal. 30 mm uničevati cilje z debelejšim oklepom, kot so, denimo, srednji in težki tanki. V takih primerih granata nima zadostne prebojne moči.

Malokalibrske nevedljive rakete (s kalibrom od 57 do 69 milimetrov) imajo rušilno ali kumulativno bojno glavo. Rakete z rušilno bojno glavo imajo le za spoznanje večjo prebojno moč kot letalska granata, toda rakete s kumulativno bojno glavo lahko prebijejo 130 do 150 mm debelo jekleno ploščo. Povrh vsega pa se v tem primeru bencin ali nafta vžge, čeprav je oddaljena več kot meter od kraja, kjer raketa prebije

Fotografija z vprašajem

Kdo so tovariši na sliki, kdaj jih je ujel fotograf v lečo in kje? Po uniformah in listju bi človek sodil, da so sliko posneli vsekakor v letnem času. Morda je prvi tovariš od leve proti desni strani Štefan Pavšič-Jur, poleti 1943 četni komandir v Tomšičevi brigadi? Tretji od desne proti levi pa nosi še triglavko, kar da sklepamo, da so sliko posneli po juliju 1943, ko so se pojavile pri nas titovke, nekaj časa pa sta bili še v veljavi obe pokrivali. Razmeroma dobre uniforme pa dajo slutiti, da so sliko naredili takoj po italijanski kapitulaciji, morda pred nemško ofenzivo. Tudi zasekana debela na česti bi to potrjevala. Najbrž je slika nastala nekje na Dolenjskem ali Notranjskem...

12. brigada je dobila domicil v Sevnici

Na predlog občinskega odbora ZZZB je občinska skupščina v Sevnici za občinski praz-

nik Viktor Avbelj, Jože Borštnar in drugi družbeni delavci, razen njih pa tudi precej nekdanjih

Po slavnostni seji, kjer so sprejeli sklep o podelitvi domicila, je bilo na športnem igrišču v Krmelju veliko zborovanje. Govoril je narodni heroj Jože Borštnar. Na zborovanju so slovesno podelili listino o domicilu, ki jo je prevzel nekdanji komandant brigade Vid Jerič. Ta se je v krajšem govoru zahvalil občinski skupščini in imenu borcev 12. brigade. Sledil je kulturni program, v katerem so sodelovali pionirji, recitatorski zbor in godba na pihala. Nazadnje pa je bilo partijsko srečanje z obujanjem spominov.

Počasi se je začelo mračiti in misliti je bilo treba na slovo od prijaznih domačinov in tova-

brigade, zberemo še v večjem številu, vedri in dobrega zdravlja in tako nadaljujemo tradicijo naših srečanj, tako potrebnih kot vez med vsemi nami.

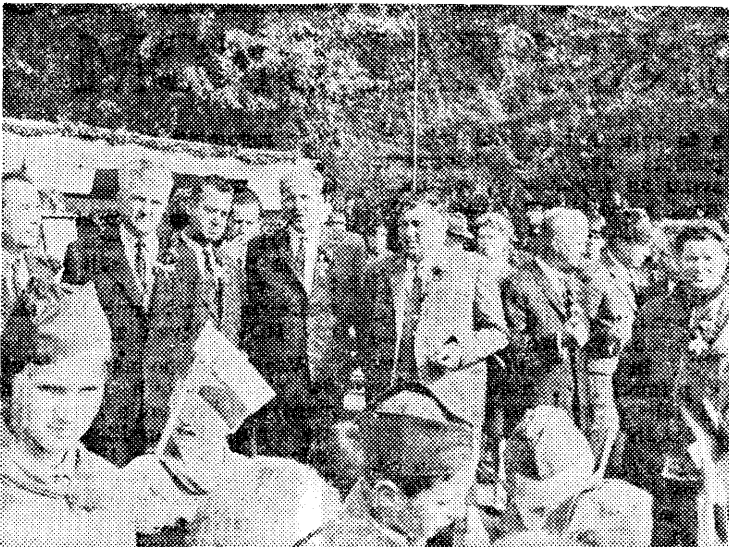
Anton Ahčin-Pavle

**NAGRADNA
PRODAJA**

**RUSKIH RIB
IN KOMPOTOV**

**609 LEPIH
NAGRAD**

PREHRANA

nik sprejela sklep o podelitvi domicila 12. slovenski narodno-osvobodilni udarni brigadi, ker se je precej časa zadrževala in bojevala na ozemlju sevniske občine.

Občinski praznik so imeli v Sevnici v nedeljo 8. oktobra. V slavnostni dvorani v Krmelju so imeli svečano sejo, ki so se je udeležili razen odbornikov občinske skupščine tudi tovariši

Vabilo

Borce Tomšičeve brigade, svojce in prebivalstvo Ljubljane vabimo v nedeljo, 22. oktobra 1967 ob 9. uri, da prisostvujejo v vojašnici v Šentvidu slovesni zaprisegi novih vojakov v enoti, ki razvija tradicije brigade Toneta Tomšiča.

Odbor brigade Toneta Tomšiča

pripadnikov 12. brigade, zastopniki družbenih in političnih organizacij ter sosednjih občinskih skupščin.

rišev, od lepo okrašenega kraja in vseh, ki so prišli.

Zelimo si, da se prihodnje leto, ko bo petindvajsetletnica

Kravate Tekstilne tovarne »SVILANIT«, Kamnik, so modne in so pojem moške elegancije. Prilagojene so vsem okusom in za vsako priložnost.

INDUSTRIJSKI BIRO

PODJETJE ZA IZGRADNJO INDUSTRIJSKIH OBJEKTOV

LJUBLJANA, Parmova 33

prevzema in izvaja engineeringe za izgradnjo in rekonstrukcijo industrijskih objektov, izdeluje vsakovrstne projekte in ekonomske elaborate

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Veliki ameriški zid

Vzpostavitev posebnega sistema za obrambo pred raketami bi Američane stala pet milijard dolarjev. Pri tem gre za dva sistema: »lahki« predvideva zaščito pred kitajskim, »težki« pa obrambo pred sovjetskim jedrskim napadom. Ameriški obrambni sekretar Mac Namara je bil dolgo proti obema sistemoma. Sedaj pa se je odločil za prvi sistem, kajti prava nevarnost trenutno ne grozi iz Sovjetske zveze, temveč iz Kitajske — je med drugim izjavil dopisniku revije PARIS MATCH.

V začetku leta ste se zatrjevali, da »... kitajska grožnja ne bo prisilila Američanov na graditev sistema ABM (raketa-protiraketa) v bližnji bodočnosti.« — Zakaj pa ste se potem že po devetih mesecih premislili?

Takrat so Kitajci potrebovali več časa za uresničitev svojega ofenzivnega, kot mi za vzpostavitev našega obrambnega sistema. Sedaj pa smo prispeli do tega, da so si roki približno enaki. Zato moramo začeti delovati, če hočemo ohraniti prednost.

Mar so oni v zadnjih devetih mesecih pospešili razvoj svojega sistema ICBM (medcelinske rakete)?

Ne, ne. Njihov ritem je skoraj prav tak, kot smo ga napovedovali. Ob koncu leta bodo lahko prvič preizkusili medcelinsko raketo (ICBM). Če bodo to storili, bodo ob letu 1975 imeli sicer majhno, toda v vojaškem oziru kar pomembno raketo. Prav ta možnost je vplivala na našo odločitev.

Kdaj bo Kitajska dovolj močna, da vzdrži jedrski napad in da ji pri tem ostane še dovolj bombnikov in rakete za nasprotni udar po želji, ki bi jo napadla?

To je težko reči. Sodim pa, da se to ne more zgoditi pred petnajstimi ali dvajsetimi leti.

V razpravi ste omenili tudi možnost, da bi Kitajska utegnila storiti »računsko napako« in skušala sprožiti jedrski napad na Združene države?

Nikakor ne smemo pozabiti na napete odnose med rdečo Kitajsko in Združenimi državami. V takšnih razmerah bi bilo umevno, če bi kakemu članu kitajske vlade prišlo na misel, da utegnejo Združene države uporabiti jedrsko orožje in z njim na tleh uničiti njihove rakete, ki jih je malo in so izredno ranljive. To bi utegnulo kakšnega Kitajca zapeljati v preventiven napad, kajti v nasprotnem primeru bi bili ob vse.

Kravate Tekstilne tovarne »SVILANIT«, Kamnik, so modne in so pojem moške elegancije. Prilagojene so vsem okusom in za vsako priložnost.

Zato naj bi naš sistem to obliko napada onemogočil. V vsakem primeru pa naj bi nas obvaroval pred njim.

Kakšne posledice pa utegnejo nastati, če Kitajci napadejo že pred 1970. letom?

Odvizno je od tega, koliko jedrskega orožja bodo imeli Kitajci ob napadu. Če ne bomo imeli nikakršne obrambe, potem lahko izgubimo pet do deset milijonov ljudi. Če pa bo takrat že deloval naš obrambni aparat, se bodo naše izgube gibale med tisoč in manj kot milijon ljudi.

Zakaj bo Amerika pred morebitnim kitajskim napadom?

dom zavarovala mesta, pred morebitnim sovjetskim napadom pa le svoje rakete?

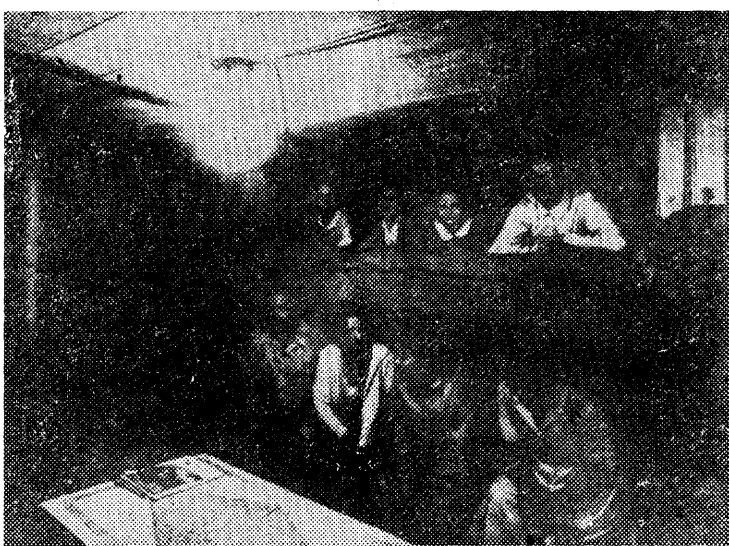
Ni nam težavno vzpostaviti protiraketne obrambe naših mest proti Sovjetski zvezi, katere ofenzivna sila je že močno napredovala in se razvila ter je sposobna še za nadaljnji razvoj. Ves sistem ABM je trenutno zgrajen na izstrelitvi defenzivnih raket proti raketam z jedrsko bojno glavo. Njegova vrednost pa je lahko ničeva, če gre za tako močno državo, kot je Sovjetska zveza. Ta namreč lahko izstrelji več raket, kot jih zmora nevtralizirati naš obrambni sistem. Če pa bi kljub temu vzpostavili obrambo, ki bi lahko občutno zmanjšala število žrtev, bi Rusi utegnili odgovoriti in tudi bodo odgovorili s povečanjem svojega ofenzivnega potenciala — torej prav tako, kot bi storili mi v odgovor na njihov sistem. Po vsem tem še vedno ne bi bili varni. Zato je nesmiselno trati sredstva za obrambo naših mest pred sovjetskim napadom.

Kakšen je »lahki« sistem ABM?

Sistem vsebuje štiri osnovne elemente: dva tipa radarjev in dva tipa raket. Gre namreč za

dve vrsti obrambe. Prva je »cena« obrambe vsega ameriškega prebivalstva pred omenjenim napadom, ki ga Kitajci lahko store okrog 1975. leta, medtem ko je druga »končna« obramba pred sovjetskim napadom na naše podzemne baze, kjer so medicinski balistični izstrelki tipa »minuteman«.

Mar so Združene države Amerike v jedrskem oziru močnejše od Sovjetske zveze?

Ameriška družina v protiatomskem zaklonišču

Znano je, da se je Hitler resno ukvarjal z načrtom o desantu na Vis, ki pa ni bil nikoli uresničen. Zakaj so se Nemci premislili? To vprašanje je Andjelko Kalpič načel v »Frontu«, iz njegovega članka pa izvira tudi naslednji odlomek.

Zakaj se Nemci niso izkrcali tudi na Visu?

Priprave na desant

Od 23. januarja 1944 dalje nemško ogledniško letalstvo načrtno ugotavlja položaje naših enot na otoku, hkrati pa Nemci zbirajo potrebne sile in sredstva. V začetku februarja so v Mostarju sklicali posvet predstavnikov 118. lovske divizije, 750. polka, pomorskega poveljnika za Dalmacijo in načelnika operativnega oddelka 5. SS korpusa. Ob tej priložnosti so izdelali tudi operativni načrt za desant na Vis, ki naj bi se ga udeležilo dva tisoč mož. Sklenili so, naj bi to bilo 21. februarja 1944.

Tega dne pa se Nemci niso izkrcali, temveč so v Vrnjački Banji sklicali nov sestanek. Kaj se je zgodilo? Obramba Visa se je močno okrepila. »Zaradi nenehne krepitve sovražnikovih sil na Visu v zadnjih tednih (sedaj je tam kakih 10.000 mož, izmed teh 2500 Angloameričanov) in pobiljanja obrambnih naprav potrebujemo močnejše desantne enote...« Nato štab 2. oklepne divizije ugotavlja: »Ob sedanjih mornariških in letalskih silah akcije v tem mesečnem obdobju ni moč izvesti...«

Zato so se dogovorili za nov rok: na Visu naj bi se izkrcali 10. aprila. Toda tega dne nemška mornarica na Jadranu ni imela dovolj sredstev in akcija so spet preložili na začetek maja. Potemtakem so Nemci pripravili štiri mesece, ne da bi kaj storili. Medtem pa je Vis postal nezavzetna trdnjava NOVJ na Jadranu, kar je povzročalo resne skrbi celo Hitlerjevemu vrhovnemu štabu.

Posvetovanja pri Hitlerju

Vprašanje Visa so naposled postavili na dnevni red ene izmed konferenc nemškega mor-

nariškega poveljnika admirala Dönitzja v Hitlerjevem vrhovnem štabu. Poglejmo, kaj so ob tej priložnosti, 12. aprila 1944, izjavili o pomorskem desantu na Vis najvišji voditelji nacističnega vojaškega stroja s Hitlerjem na čelu.

»General Jodl obvešča firerja, da je osvajanje Visa samo mornariška zadeva. Na to vprašanje gleda mornarica po svoje, medtem ko imata kopenska vojska in letalstvo drugačno stališče. Menita, da je mornarica za zavzetje Visa prešibka. Razen tega se je treba povprašati, ali se izplača za Vis žrtvovati toliko dragocenih sil, ko pa ni povsem zanesljivo, če ga bomo po zavzetju lahko oskrbovali in zadržali. Motenj nemškega obalnega prometa pa tudi po osvojitvi Visa ne bo konec, kajti angleška letališča v Foggii in oporišča na južni italijanski obali so preblizu.«

Komandant mornarice je po udaril, da je otok Visa na dalmatinski obali zelo občutljiva točka. Infiltracija sovražnikovih enot in oborožitve laže poteka prek Visa kot pa naravnost prek Jadrana. Zato bi bilo nujno zavzeti Vis. Naše izgube glede transportnih ladij povzroča predvsem sovražnikovo letalstvo, ki napada ladje celo v pristaniščih. Seveda pa pomorske sile — zlasti če se bodo vmešali sovražnikovi rušilci — za izvedbo operacije ne bodo zadostovale. Med najpomembnejše faktorje v tej operaciji spada presenečenje in zato bi bilo treba približevanje otoku dobro maskirati. Komandant mornarice pa razen tega še meni, da bi pri izkrcanju na Vis moralo nujno pomagati tudi letalstvo.

Göring nasprotuje operaciji. Predvsem trdi, da so rušilci prenevarni, pa tudi britansko letalstvo iz Foggie, ki se bo pojavilo med izkrcanjem, bo uničilo naše sile.

General Jodl pravi, da imata on in kopenska vojska to operacijo za pretvegano.

Hitler si prizadeva doseči soglasje s komandantom mornarice. Opozarja, da Angleži grade na Visu letališče in da bodo zato še lažje napadali njihove komunikacije. Po drugi strani pa se tudi strinja z načelnikom vrhovnega poveljstva oboroženih sil, da je nevarnost

Da, toda mislim, da ima v sedanjih razmerah pojem »jedrska premoč« omejen pomen. Beseda »premoč« je varljiva. Včasih je bila država z milijonsko armado močnejša od sosedu, ki je imel le pol milijona vojakov... Sedaj pa je jedrska premoč zelo omejen pojem: čeprav smo trenutno močnejši, Sovjetska zveza lahko uniči Združene države Amerike še potem, ko vzdrži vso težo prvega ameriškega udara.

Pohod Loškega odreda na Primorsko

4

K meni je stopil že osivel in zgaran mož. Okorno mi je položil roko na ramo, in roka mu je zdrknila po moji lakti, kot bi se hotel še prepričati, če v resnici obstajam. Na nedopovedljiv način, zaupno in spoštljivo, tako kot menda tega ni vprašal ali govoril fiti s svojo ženo ali hčerjo, spoštljivo je stopil še korak bliže, tikal me je, rekoč: »Le kako moreš kot ženska prestajati tolikšne težave?« — in našel: slabo vreme, mokrota, mraz, noči na prostem v gozdu, pa še zima bo kmalu... »Ali ti je kdaj težko?« — Dobrohotno je uprl oči vame in čakal odgovora.

Preprosto in trdno sem mu odgovorila, da se da zdržati, da se človek vsemu privadi in tudi zimi se bo treba privaditi, pa če bo še tako huda. Rekla sem mu, da mi kot partizanki to ne sme predstavljati kakšnih posebnih težav, da so še hujše stvari od teh, npr. hude rane ali smrt. »Pa vendar, deklet, si,« je rekel že bolj zase...

Iz vseh teh njegovih preprostih besed pa je vela tolikšna topla, človeška skrb, da me je globoko ganilo.

Vtem sta se mi pridružili tudi mladi živahni dekletki Kristina Čepek in Olga. Vse sta hoteli vedeti — kako je ob napadu, kadar poka, in še posebej, kako se počutim kot partizanka. Rekla sem jima, da je to težko, ampak lepo, da sem ponosna na to in da skušam dati vse iz sebe, kar je v meni dobrega in lepega.

In še smo govorili med seboj o tem in onem, se šalili in smejali, kot se vedno radi smejajo mladi ljudje.

Cutila sem, da med takimi ljudmi ne bomo nikoli sami, da bomo vsi eno, pa naj bi bilo karkoli.

Kot še nikoli dotlej, sem se zavedala svetosti partizanske pri-sege — dolžnosti do vseh dobrih, skromnih, izkoriščenih, od skope zemlje živčih ljudi, ki verujejo v resnico in pravico in, da jim bo nekoč bolje. Nikdar bi mi ne bilo žal dati življenje za to, da bi bilo nekoč vsem ljudem resnično bolje.

Brezmejno je bilo zaupanje teh ljudi v nas in naš boj. Gorje mu, kdor bi jih hotel prevarati in ogoljufati!

Popoldan je tako hitro minil, sami nismo vedeli, kdaj se je začelo nočiti. Prav tako kot so ljudje prihajali, so se začeli vracati domov v vas. Le nekaj fantov in deklet je še posedelo ob tabornem ognju. Šele ko je bila noč, so odšli.

Da, tako nas je partizane, borce Loškega odreda, tedaj sprejela Primorska — kot da nas je stisnila v svoje toplo, dobro naročje in dala vse, kar premore. Nikoli ne bom tega pozabila!

Drugi dan je bil miren, sončen, topel, gozd okrog nas je ves žarel v soncu in se svetilikal v čudovitih jesenskih barvah. Posedali smo po soncu in vedno kaj delali: brali, se česa učili, čističili orožje, ki je moralo biti vedno brezhibno, ali kaj podobnega. Sploh se nam je zdelo vse prijetno in lepo, vsega smo bili veseli. Veselili smo se nadaljnjih pohodov, novih krajev in ljudi: Pomisleki zastran golih kamnitih terenov nas niso več motili, čeprav se te šume niso mogle primerjati z notranjskimi gozdovi.

Dežurni mi je povedal, da sem določena za stražo v popoldanskih izmenah. Stražarsko mesto je bilo na vzpetini nad tabornim. Odondaj je bilo videti precej daleč naokrog. Lahko smo tudi videli, če je kdo prišel v vas ali odšel iz nje, oziroma po poti, ki je držala iz vasi v gozd.

V popoldanskih urah sem stala na straži. Suhe tople sape so vleklo skozi redke bukov gozd, sonce je stalo že nizko na zahodu in posevno sipalo mehke žarke med debela in vejevje, kjer je migotala prelestna jesenska barvitost. V zraku pa je lebdele komaj zaznavna otožnost. Nepopisno lepa jesen je bila tedaj...

In kot bi me nekaj speljalo, sem nehote prisluhnila čudnim daljnim mislim, ki so se kar same pojavile, jasne in določne, kot bi jih nekdo govoril. Pravzaprav, nekaj je lebdele v zraku, vztrepetalo, kot da se je zgodilo nekaj, česar dotlej tu še ni bilo... Da, novi ljudje so prišli, bilo je, ko da zrak ve, govori o naših mislih in dejanjih, ko da jih veter raznaša v dalje kot oznanilo... Primorska je prisluhnila...

Cutila sem, da so vrata primorskih hiš odprta na stečaj: za vrati, na skritem kraju čaka svetel jermas kruha, sad primorske zemlje in delavnih rok, da se bodo preživeli partizani, ki so zdaj tu...

Tedaj se je misel pretrgala, svetlo doživetje je ugasnilo. Vtem je močnejše završal veter skozi vejevje loze, se dalje obešal na vejice, pa v ljubki igri napravil na poti kupček barvitenga listja, da ga je kmalu spet razdril in raznesel.

Sonce bo zdaj zdaj zatnilo za grebenom. Začutila sem jesenski hlad. Sama nisem vedela, kdaj je minil čas stražarjenja. Vtem ko so po poti v suhem listju zašumele stopinje dežurnega, sem se zdržnila. Dežurni je prišel izmenjat stražo, obraz mu je izražal napeto vestnost in odločnost. Po vseh predpisih je zamenjal stražo in izročil stražarsko mesto novemu tovarišu.

Odšla sem po gozdni poti proti taboru in se z roba po močno izhojeni stezi spustila v globel. Sredi tabora je gorel velik ogenj, okrog njega so sedeli tovariši in se pogovarjali. Prisleda sem in se molče zazrla v plapolanje ognja. Tudi v kuhinji pri ognju jih je nekaj sedelo. Le-ti so peli. Pesem »Za vasjo je čredo pasla« je zvenela sveže in doživeto. Malo stran so imeli komandanti in komisariji posvet zastran nadaljnje poha našega odreda. Intendant je stal ob kupu vrečk s hrano. Sotari so bili razdrti in zviti. Kmalu zatem je kuhar začel deliti večerjo.

Po večerji je dežurni ukazal, naj se pripravimo za pohod in zatem pozval še straže v taborišče.

Ko se je dodobra znočilo, se je iznad vasi Volče v mesečni noči tiho pomikala kolona borcev Loškega odreda proti Vipavski strani. Na tem pohodu smo se šli tudi s četo primorskih partizanov.

Noč je bila topla in mirna. Hodili smo po travnatih tleh, čez ograje in skozi redke bukov gozdiče. Prešli smo več cest, kjer je bil razmeroma kar gost promet. Pri tem smo se pazljivo izogibali snopov svetlobe iz avtomobilskih luči.

Proti jutru smo prispeli v bližino Podrage. Ustavili smo se na neki gmajni in utrujeni zadremali. Tu nas je našel Anton Semenič-Medved, domačin, ki je bil tedaj komandir karavle P2 na Gornjem Vipavskem. Ta tovariš nas je minule dni noč za nočjo pričakoval na javki pri Sv. Socerbu. Vstali smo in se spet zvrstili v kolono. Na čelo kolone je stopil tovariš Medved in nas peljal na pripravejši kraj, bliže vasi. Ves je žarel od ponosa, da bo prav on pripeljal toliko partizanov k domači vasi. In kako bodo gledale Podražanke, ko bodo mimo njih korakale partizanke, si je mislil. Zazele si je, da bi ga videli vsi ljudje, kako stopa pred kolono partizanov...

Cez slabo uro hoda smo se ustavili v prijaznem redkem gozdiču Orehovi dragi. Bilo je okrog šestih zjutraj, že zdaniilo se je in obetal se je lep, čepel dan. Takoj so bile določene straže in izvidnica na mesto, od koder je bilo videti Vipavo in Podnanos. Kurirji iz karavle P2 pa so patrolirali po širši okolici in nas obveščali o vsem. Razen tega so imeli Podražani še svoje straže po vasi in okolici. Dekleta so noč in dan stražarile, kdor je bil sumljiv, je imel zmeraj »detektiva« za petami. Zdaj smo bili njihovi in nikomur izmed nas se ni smelo tačas nič zgoditi. Delovala je vsa vas, posebno pa se je odlikovala mladina. (Za tedaj so fašisti imenovali Podrago »piccola Mosca — mala Moskva«.)

(Nadaljevanje)

KAVA + **Radenska**

DVOJNA OSVEŽITEV

VPLIV »JASTREBOV« IN GENERALOV IZ PENTAGONA

Ameriški predstavnik v Organizaciji združenih narodov Arthur Goldberg je pred kratkim v Generalni skupščini svetovne organizacije spet »sprožil mirovno ofenzivo«, se pravi, da je spet ponovil stara ameriška stališča: ZDA so pripravljene na pogajanja o prenehanju vietnamske vojne. Toda v isti sapi je Goldberg izrazil svoje dvome, da bi prenehanje bombardiranja DR Vietnam koristilo pogajanjem.

Ameriška novinarka William Baggs in Harry Ashmore sta sporočila svetu senzacionalno novico, da sta bila v soglasju z zunanjim ministrstvom januarja letos v Hanoju in da sta se pogovarjala s severovietnamskim predsednikom Ho Si Minhom. Predsednik jima je baje rekel, da je edini pogoj njegove države za začetek pogajanj, da Američani prenehajo bombardirati. Novinar Ashmore je nato obtožil predsednika ZDA Johnsona, da je »torpediral« to misijo. Johnson je namreč v prvi polovici februarja zavrnil ponudbo sovjetskega premiera Kosigina, ki je bil na obisku v Veliki Britaniji. Tedaj so ob vietnamskih praznikih prekinili bombe napade in kazalo je, da bi utegnili nastati začasen mir. Kosigin je prošil britanske politike za posredovanje v ZDA. Britanci so to storili, toda ZDA so potem navkljub vsemu obnovile bombe napade.

Potem se je ameriška intervencija v Vietnamu zaostrovala iz meseca v mesec. Washingtonski politiki so sicer venomer trdili, da so za mir in za pogajanja, toda v Vietnam so pošiljali čedalje več orožja in vojakov. Tudi sestanek med Kosiginom in Johnsonom v Glasborou ni imel zaželenega učinka. Volilni politiki v ZDA — predvsem predsednik Lyndon Johnson, zunanji minister Dean Rusk in obrambni minister Robert McNamara — so iz meseca v mesec pod večjim vplivom »jastrebov«, predvsem pa generalov iz Pentagona, katerih mnenje izdajajo besede admirala Ulyssesa Granta Sharpa, da bi bila prekinitev bombardiranja »nacionalni polom«.

Tako smo že pisali, kako je administracija kapitulirala pred pritiskom generalov. Dovoliti mora vse obsežnejša bombardiranja DR Vietnam in vse hujše medsebojne spopade. Im pri vsem tem velikanskem arzenalu in pri pol milijona vojakov pa ZDA pravzaprav nikamor ne pridejo.

Razgledi s 46. vzporednika

Za zadnje čase je značilna bitka pri Con Thienu, bitka, ki spominja na velike bitke v strelskih jarkih iz prve in druge svetovne vojne. Con Thien je 165 metrov visok grič kakšne tri kilometre od demilitarizirane cone, ki ob 17. vzporedniku ločuje Severni in Južni Vietnam. Ob tej bitki so časopisi dostikrat obudili spomin na Dien Bien Fu.

Ameriško poveljstvo je imelo grič Con Thien za strateško izredno pomemben in sklenilo je, da se bojujejo do konca. Američani so bili prepričani, da bodo kmalu utišali nasprotnikovo topništvo s strahotnim zapornim ognjem svoje artilerije in z napadi bombnikov »B 52«.

Pa ni bilo tako. Ameriški topovi so začeli grmeti, toda severovietnamski niso utihli. Tako kot pri Dien Bien Fuju tudi tukaj niso računali na fantastično iznajdljivost in sposobnost Vietnamcev. Američani so bili prepričani, da so uničili vietnamsko topništvo, pa ga niso. Navsezadnje sploh niso mogli ugotoviti, kje so zakopani vietnamski topovi. Ni in ni jim šlo v glavo, da so Vietnamci lahko prenesli velikanske topove po delih, jih sestavili in začeli streljati z njimi. V boj so posegli tudi nekaj kilometrov oddaljeni topovi s severovietnamskega ozemlja.

Ameriški marinci so se morali zakopati v zemljo. Število izstreljenih granat je bilo rekordno: 15.000 na dan. Če bi streljanje trajalo nepretrgoma štirindvajset ur, bi eksplodirala granata vsake štiri sekunde...

Položaj se utesuje še poslabšati za Američane in južnovietnamsko vojsko, zakaj severovietnamski podpredsednik vlade je pred kratkim podpisal v Moskvi pogodbo, po kateri se bo pomoč ZSSR še okrepiła. V Severni Vietnam bo prišlo še več sovjetskih letal, topov, raket in tehnikov.

Vietnamski vojni ni videti konca.

STRAH PRED KITAJCI

Ravnotežje sil, tako imenovano »ravnotežje strahu«, sloni na približno enaki udarni in obrambni moči svetovnih velesil: Združenih držav Amerike in Sovjetske zveze. Tako ena kot druga velesila si prizadevata, da bi izpolnili svojo vojsko; v tistem trenutku je ravnotežje nekoliko porušeno in zaostala velesila mora pohiteti, da nadomesti izgubljenost.

Po mnenju ameriških strokovnjakov je bilo ravnotežje ogroženo, ko je Sovjetska zveza začela graditi okoli Moskve in Leningrada nekakšen obrambni zid: postavila je oporišča protiraketnih raket, ki lahko prestrežejo sovražnikove rakete še v zraku in daleč od mest, jih uničijo in tako obvarujejo Moskvo in Leningrad.

V ZDA so se takoj oglasili politiki in generali, ki so zahtevali, da država ne sme biti prikrajšana za tisto, kar si lahko privoščijo SZ. Obrambni minister je imel v predalu več načrtov, toda v glavnem je bil proti takšnemu zidu. Zagovorniki obrambnega zidu je zavračal s tem, da takšna obramba preveč stane, razen tega pa še ni rečeno, da je učinkovita. Tako je bilo tudi v začetku tega leta, ko je Robert McNamara še trdil, da je bolje okrepiti ofenzivne kot defenzivne sile, češ, najboljša obramba je napad.

Toda položaj se je počasi spreminjal in pred kratkim je Bela hiša sporočila, da bodo ZDA že letos začele graditi obrambni sistem protiraketnih raket. Tudi nestrokovnjakom je bilo po prvih tiskovnih konferencah Roberta McNamare jasno, da obrambni zid ni namenjen odporu proti napadu sovjetskih, marveč kitajskih raket...

Ameriške strokovnjake je predvsem presenetila hitrost, s katero Ljudska republika Kitajska napreduje v atomski oborožitvi. Vse račune so morali postaviti na glavo in zdaj so ugotovili, da utegne biti Kitajska nevarna za ZDA že okoli leta 1975. Robert McNamara je v intervjuju dejal, da bi se kitajski politiki utegnili odločiti za atomski napad na ZDA — kar bi bila po njegovih besedah »norost« in »samomor« in da bi obrambni sistem, kakršnega nameravajo zgraditi v nekaj letih, zadostoval za popolno odbijte tega napada. Postregel je tudi s podatki: brez obrambnega sistema bi ZDA v primeru kitajskega atomskega napada lahko izgubile pet do deset milijonov ljudi, ob obrambnem zidu pa od nič do manj kot milijon.

Obrambni sistem bo imel, grobo rečeno, dve liniji. V prvi bodo rakete »Spartan« s dosegi sedemsto kilometrov. Te bi prestregle sovražne rakete še zunaj ameriškega ozemlja. V drugi liniji bodo rakete »Sprint« s dosegi štirideset kilometrov: te naj bi uničile tiste sovražne rakete, ki bi ušle »Spartanom« iz prve linije. Seveda je to le osnovni podatek. Obrambni sistem zahteva komplicirane elektronske naprave in njegova cena je veličanska: pet ali šest milijard dolarjev...

Robert McNamara je v intervjuju povsem jasno povedal, da ZDA ne računajo z atomskim napadom Sovjetske zveze, ker bi to pomenilo uničenje napadene in napadalne države, ne glede na to, kdo napade prvi. ZDA in ZSSR so danes tako močne, da je boljše, če se ne napadajo. Zato bolj računajo na sporazum o prekinitvi nadaljnjega tekmovanja v atomskem oboroževanju.

Toda odločitev ameriške administracije je konec koncev le signal za nadaljevanje oboroževalne tekme. Nekaj ameriških politikov je izjavilo, da je mogoče prvi, tako imenovani »tanki« obrambni zid, okrepiti, se pravi, da bi ZDA računale tudi na napad iz SZ. To pa bi utegnlo izzvati podobne ukrepe v Sovjetski zvezi. Tako bi obe državi krepili oboroževalno in težko industrijo na škodo lahke industrije in potrošnje.

Eksplozija prve kitajske termojedrske bombe 18. junija letos je brzkone bolj prestrašila ZDA, kot bi bilo razumljivo.

STANE IVANC

PESNIŠKA ZBIRKA VINKA ŠUMRADE

Ob letošnjem prazniku cerkniške občine bo izšla pesniška zbirka Vinka Šumrade, ki jo je ob izdanih pomoči družbeno-političnih organizacij te občine založil muzej ljudske revolucije v Ložu.

Vinko Šumrada — njegovo partizansko ime je bilo Radoš Ivanov — doma iz Podgora v Loški dolini, je začel pesnikovati med narodnoosvobodilnim bojem. Kakor na mnoge druge udeležence NOB je tudi nanj vplivala ta velika prelomnica v zgodovini slovenskega naroda, da je prijel za pero in izpovedal v pesmih svoje misli, prežete z veličino osvobodilne ideje in z ljubeznijo do človeka, do notranjskega delavca in kmeta, ki se je za ceno ogromnih žrtv vključil v zgodovinski tok revolucije. Pesmi Vinka Šumrade-Radoša Ivanova se spominjamo prav iz tistih časov, ko so izhajale v publikacijah partizanskih čet — zlasti na Notranjskem in Primorskem — in po partizanskih mitingih v naših vaseh podžigale revolucionarno zavest ter sovraštvo do okupatorjev in njihovih hlapcev. Mnoge izmed njih so z opisom trpljenja nedolžnih pod bico nastila izvalila ljudem solze iz oči. Kdo se npr. ne spominja pesmi »Otok Rab«, kjer je s preprosto, vsakomur razumljivo besedo opisal

na tragika slovenskih trpinov na otoku smrti?

Po osvoboditvi se Šumrada žal ni več pesniško udeleževal (ozirno ni več objavjal »svojih« pesniških stvaritev). Zdal pa je zbral svoje pesmi, ki so bile — kot že rečeno — objavljene v raznih partizanskih listih, in druge, ki jih javnost še ne pozna, ter jih dal v tisk, pod skupnim naslovom Ulaka. To je ime hribov nad Starim trgom v Loški dolini, na katerem se je po volji fašističnih oblastnikov odigrala med znano roško ofenzivo ena najboljše tragedij — pokol talcev iz vseh vasi te doline. Temu pokolu je v zbirki posvečena vrsta pretresljivih sonetov. Izdaja zbirke sovpada s 25. obletnico tega pokola.

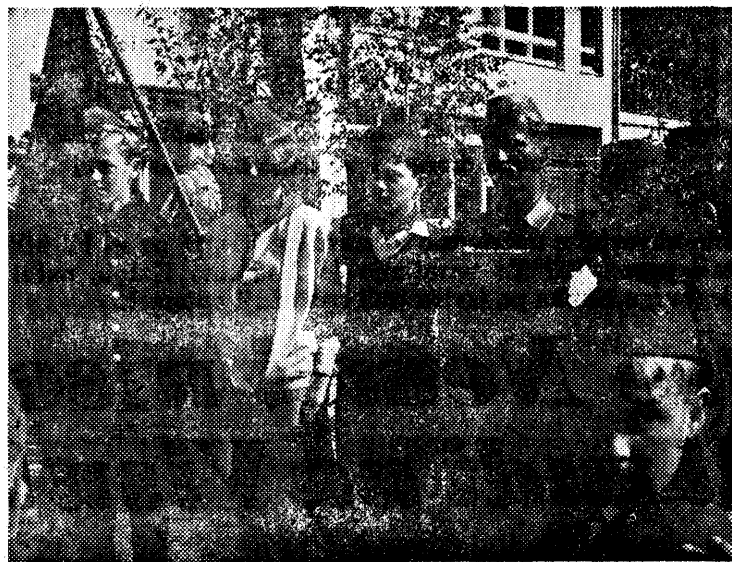
Med udeleženci narodnoosvobodilnega boja, ki so prišli za pero kot borci partizanskih enot, Vinko Šumrada nedvomno sodi med tiste, ki so pustili za sabo najvidnejšo sled. Njegova zbirka je precejšnji dokument najusodnejšega dogajanja v zgodovini slovenskega naroda in še posebej notranjskega ljudstva.

Zato toplo pozdravljamo izdajo te zbirke.

F. S.

Kravate Tekstilne tovarne »SVILANITI«, Kamnik, so modne in so pojem moške elegancije. Prilagojene so vsem okusom in za vsako priliko.

S PROSLAVE NA BELIH VODAH

KJE JE KIP LENINA?

Kip velikega vodje oktobrske revolucije Vladimira Iljiča Lenina, delo Ivana Meštrovića, ki je bil narejen neposredno po njegovi smrti, je vse do leta 1940, ko je za njim izginila vsaka sled, spremenil več lastnikov in tako prepotoval domala pol Evrope.

Kaj se je zgodilo s to plastiko, ki je do današnjih dni ohranjena le kot foto-reprodukcija v dveh predgovornih naprednih književnih revijah in v spominu tistih, ki so jo čuvali? Ali je za vedno izgubljena?

Na ti vprašanji želi odgovoriti novi kratkometražni film »U traganju za Leninom«, ki ga je v sodelovanju s Filmskimi novostmi posnela Filmska delovna skupnost iz Beograda. Režiserju Nikoli Majdaku je uspelo, da je poiskal nekatere od ljudi, ki so čuvali kip Lenina in istočasno z njihovimi pripovedmi prikladal v spomin tudi dramatična in težka leta evropske in jugoslovanske zgodovine do začetka druge svetovne vojne.

Film je narejen po scenariju Dragana Orlovića in Nikole Majdaka, pisec teksta je Zivo Milić. Poleg »živega« materiala so se pri realizaciji tega filma poslužili tudi arhivskih materialov iz Jugoslovanske kinoteke in drugod.

Film, ta nenavadna zgodovina usode izgubljene Meštrovićeve skulpture »Lenin«, bo zastopal našo kinematografijo na festivalu v Leipzigu.

Film o potopitvi rušilca »Zagreb«

V Splitu bodo začeli snemati (snemala bosta sarajevski »Studio film« in neka producenta skupina iz Pariza) umetniški film o junaški smrti oficirjev stare jugoslovanske mornarice Milana Spasića in Sergeja Mašere, ki sta 17. aprila 1941. leta v Kotorskem zalivu potopili rušilec »Zagreb«, da ga ne bi dobili v roke Italijani. Junaštvo Mašere in Spasića je navdahnilo znanega jugoslovanskega književnika Moša Selimovića, da je napisal scenarij.

Praznik na Belih vodah

Med številnimi, lepo uspešnimi prireditvami in praznovanji, ki so bila po vsej naši deželi sončne jesenske nedelje 8. oktobra, je bila tudi prireditev na Belih vodah nad Šostanjem, kjer je padel partizanski pesnik Kajuh ob koncu nemške ofenzive proti 14. diviziji.

Že v soboto so se v Velenju zbrali preživeli borci Tomšičeve brigade na proslavo petindvajsetletnice ustanovitve te brigade, prve na Slovenskem. Brigada ima v velenjski občini domicil, čeprav je bila ustanovljena

borcem dal darilo — bronasti doprnski kip Toneta Tomšiča.

Ob tej priložnosti so v velenjskem gradu odprli rudarski muzej, v katerem je tudi zelo obširen in dobro urejen oddelk NOB s posebnim poudarkom na Tomšičevo brigado. Tudi doprnski kip Toneta Tomšiča je takoj našel prostor na razstavi.

Naslednjega dne, v nedeljo, pa se je nadaljevalo praznovanje na Belih vodah, 12 km od Šostanja, v zares lepi planinski vasi, kakršnih tudi pri nas v Sloveniji, čeprav imamo mnogo lepih krajev, ni veliko.

8. oktobra ima namreč velenjska občina svoj praznik. Tega dne leta 1941 je 1. štajerski bataljon pod Stanetovim poveljstvom napadel Šostanj in ga za nekaj ur osvobodil. Tako je bil Šostanj prvo slovensko osvobodeno mesto. Vsako leto ga praznujejo v drugem kraju in letos so ga na Belih vodah.

Prebivalci te, nekaj raztresene vasi, so namreč letos dosegli pomemben delovni uspeh: pred kratkim so dogradili cesto, ki jih povezuje z občinskim središčem, pa tudi s cesto proti Mozirju. Tako je zdaj območje odprto tudi za turizem. Cesta je bila že stara želja vseh domačinov, zato so tudi sami pomazali s prostovoljnimi delom. Dokazali so, kako se z majhnimi denarnimi vsotami da veliko narediti, če so vsi za to.

V svojem govoru je predsednik občinske skupščine poveljal več posameznikom, ki so se posebno odlikovali pri prostovoljnem delu. Proslava, ki se je začela z razširjeno svečano sejo občine, je bila v novi šoli, zelo moderni in dobro opremljeni, saj imajo celo plavalni bazen. Podeli so občinske Kajuhove nagrade učitelju telesne vzgoje Milvoju Jarnoviču iz Šostanja, ki že več kot 20 let dela v občini kot organizator športa. Tomu Hudolentjaku, dolgoletnemu aktivistu v organih samoupravljanja, Jo-

žetu Malenšku, učitelju na Belih vodah, Ludviku Glavniku, organizatorju glasbenega življenja, ter taborniškiemu odredu »Pusti grad«.

V daljšem govoru je predsednik občinske skupščine seznanil navzoče z uspehi na področju gospodarstva in kulture ter družbenih služb v občini.

Proslava se je nadaljevala pred šolo, kjer je igrala godba tovarne usnja, solariji so prispevali kratak program. Velenjčani pa so nastopili z uspešnimi recitacijami Kajuha, čigar besede vžigajo še vedno tako kot roke. Potem so odkrili spominski doprnski kip Kajuha, delo akademskega kiparja Marjana Keršiča. Šola nosi ime Kajuha. Soborci, ki

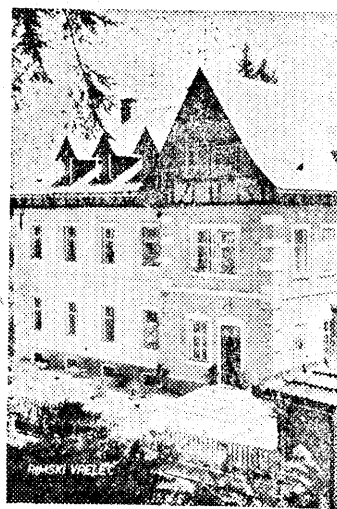

pesnika poznali, so govorili, da je kip pred šolo na Belih vodah še najboljši doslej narejeni kip in najbolj podoben živemu Kajuhu.

Proslave so se udeležili tudi številni tomšičevci, ki se niso mogli načuditi letopam Belih vod in sploh okolice, saj so jo mnogi prvič in zadnjič videli v tistih hudih februarjskih dneh leta 1944, ko so najbrž prekleli zasnežene strmine in nekdanj zakoniti hribovsko vas, zdaj pa prijazno, sodobno, kar nekam idilično naselje, ki se bo zdaj, ko imajo cesto, naglo razmahnilo.

MP

Gostinsko podjetje

»Uršlja«

Ravne na Koroškem

priporoča krajevnim organizacijam ZZZB NOV, ZVVI in ZROP ter posameznikom obisk Rimskega vrca v Kotljah na Koroškem. Zdravilna voda — prenočišča — restavracija — čudovita okolica, znana iz del Prežihovega Voranca — muzej. Večje skupine naprosamo, da javijo obisk pisмено ali na telefon 242 Ravne ali na upravo podjetja, telefon 9 Ravne. Tudi ta kosček naše zemlje je privlačen in mikaven za nasega delovnega človeka.

Partizanska ljudska pesem

* Objavljamo štiri sonete iz cikla Ulaka iz pesniške zbirke partizanskih pesmi Vinka Šumrade-Radoša, ki bo v kratkem izšla v posebni knjigi

VINKO ŠUMRADE-RADOŠ *

Ljubezen in sanje

Bila sta mlada in sta se ljubila. Čeprav sta vsak le dvojce rok imela; takoj po vojni bi se rada vzela in potlej topli domek si zgradila.

Nikoli se ni želja izpolnila. Spomladi vstaja je zaplamenela in Francka v partizane je hotela; tako ob njem bi rada se borila.

Ker Tone je le cincal in mencial, je zapustila fanta in svoj dom ter šla na Smrekovec je v bataljon.

On dalje neodločen je ostal, vse dalj odlašal, da bi šel za njo, še slutil ni, da tod dočaka zlo.

Vaški triumvirat

Ob raneh jutru vas so obkolili, po hišah vso opravlo premetali, povsod osumljene ljudi iskali in kar so mož in fantov polovili

v vezeh so na kamione naložili, pa na presojo v Stari trg peljali. Tam vsem preteklost so pre-

reševali,

o njih usodi potlej odločili.

Razsojal je krvavi tribunal, ki Lah! so mu dali vso veljavo, župan in fajmošter, štacunar

jemali desetino so krvavo. In kot predlagal je triumvirat, stnila je fašistična svojat.

V imenu rimske vlade...

Kmet Joškoček poprosil je sodnike ne zase, prosil je za sina. Sirota bo, uničena družina zgubila bo očeta in rednika.

Zaman pričakoval je priprošnjika, človeško kri je vohala zverina: »Saj nimamo tak kratkega spomina, bila je vaša krivda prevelika;

pred leti vsi glas Mlakarju ste dali, takrat ste lastno sodbo podpisali. V imenu rimske vlade, njepravice

ločili bomo ljujko od pšenice, odpadejo naj pleve, da skoz sito dobimo kleno le in zdravo žito.«

Pred smrtjo...

Pod stražo noč so prebedeli v kleti. Ako je zasijala prva zora, zavest jim je težila črna mora, ker so se lahkoerni dali ujeti.

Vse preslepti tajni so nasveti, naj vsak v domačem krogu mirno čaka

in ne prenašli svojega koraka. Laž so bile obljube in obeti.

Doma čakali so kot ovce v staji, kakor živali v klavniški ograji, kot miš sluteče, nepravide ptice so se prilepili na limanice.

Jih bodo še pustili kdaj domu? Ze zanka se dotika jim vratu...

HIDROMONTAŽA

MONTIRAMO:

- Strojno in elektro opremo hidroelektrarn, termoelektrarn, nuklearnih reaktorjev ter drugih energetskih in industrijskih objektov vseh vrst in velikosti
- Strojno in elektro opremo silosov
- Elektro opremo ladij
- Transformatorske postaje in razdelilne naprave vseh napetosti
- Merne signalne, zaščitne in avtomatske naprave energetskih in industrijskih objektov
- Avtomatske naprave za zaščito elektrogospodarskih in industrijskih objektov proti požaru
- Naprave za elektrifikacijo železnic

TRANSPORTIRAMO:

- Oddelek za težke Transporte: že preko 12 let strokovno opravlja velike cestne, železniške in pomorske Transporte najtežje opreme za elektrarne, kompletne tovarne in industrijske objekte
- Razpolagamo z lastnimi specialnimi cestnimi vozili za Transporte do 120 ton težkih tovorov

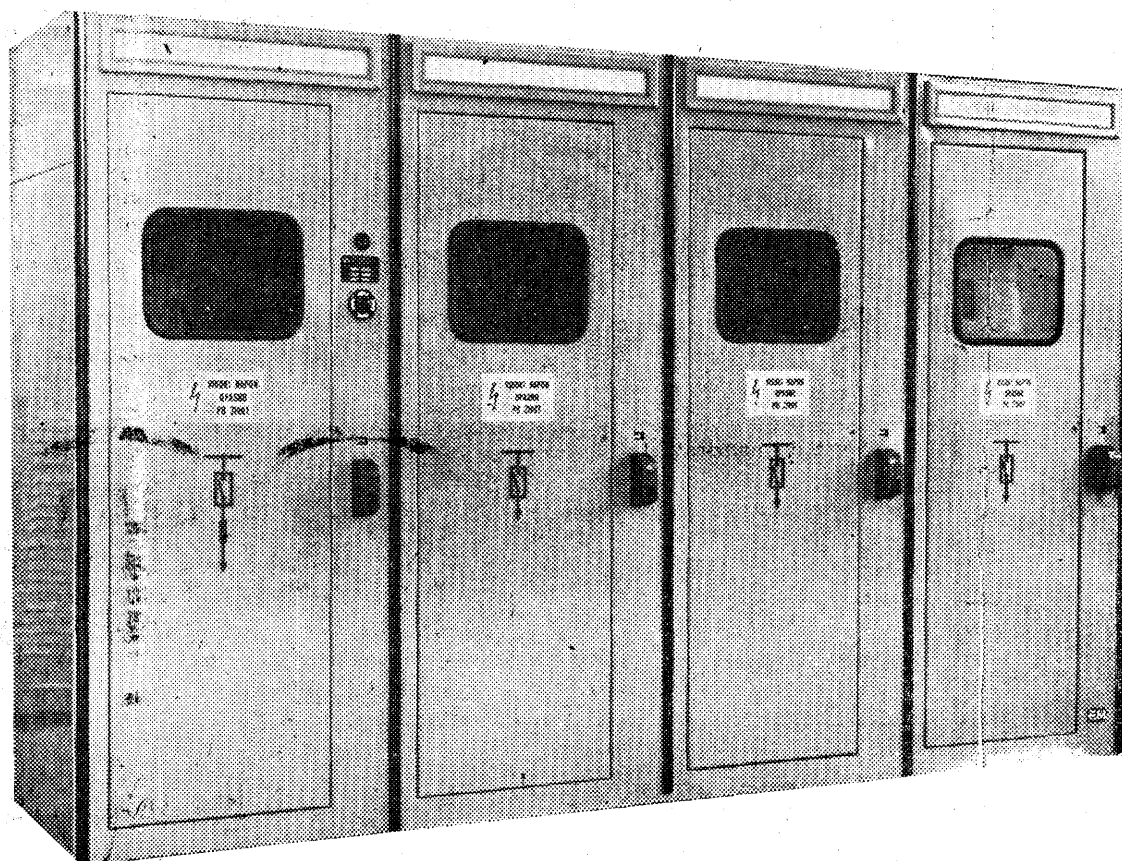
IZVAJAMO ZAŠČITO PROTI KOROZIJII

Slika: Železarna Jesenice v rekonstrukciji, del nove valjarne

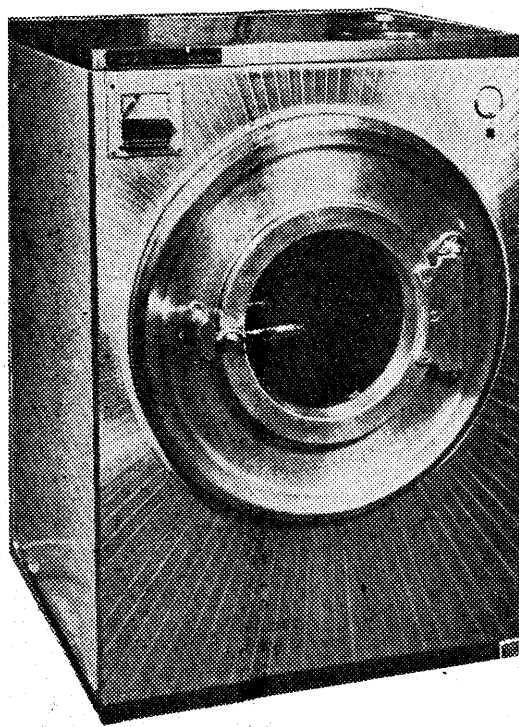
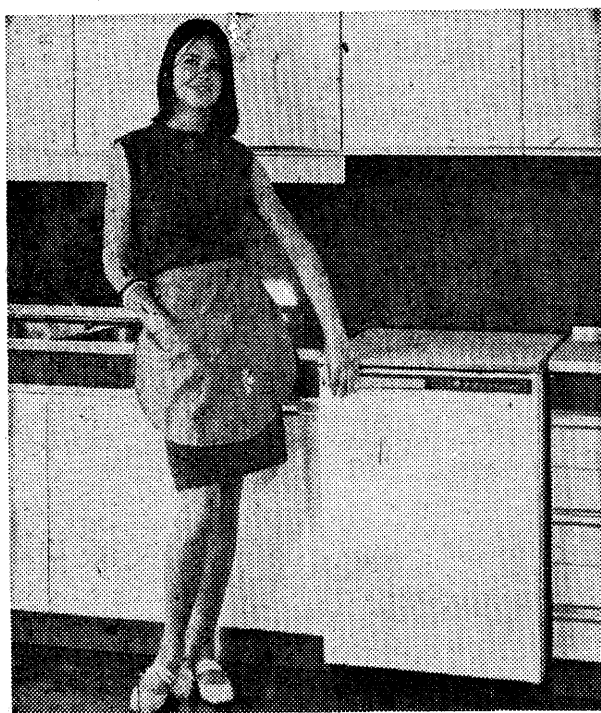
TOVARNA STIKALNIH NAPRAV

PROIZVAJAMO:

- komandne plošče in pulte
- releje in števnice plošče
- nizkonapetostne razdelilne plošče
- montažne transformatorske postaje
- montažne blok celice 10 kV, 20 kV in 30 kV z nizkonapetostnim delom
- stanovanjske in stopniščne razdelilce
- visokonapetostne ločilnike 10 kV, 20 kV in 30 kV
- visokonapetostne odklopne ločilnike 10 kV, 20 kV in 30 kV
- pogone s priborom za visokonapetostne ločilnike

Tovarna opreme za pralnice in gospodinjstvo

PROIZVAJAMO:

- absorpcijske in kompresorske hladilnike za gospodinjstvo
- pralne stroje in centrifuge za gospodinjstvo
- električne kuhalnike in infra grelce
- pralne stroje, centrifuge, sušilne stroje in likalne stroje za potrebe hotelov, bolnic, stanovanjskih blokov in drugih ustanov, raznih tipov in veličin
- proizvajamo in kooperiramo z najbolj znano firmo »Senking«, ki ima 100-letno tradicijo in vam nudimo najmodernejše avtomatske pralne stroje, sušilnike, ožemalnike in likalnike z vsemi dodatnimi deli in na vse vrste goriva

Sliki: Novi absorpcijski hladilnik 80 l in novi avtomatski pralnik za 8 kg suhega perila

ZDRUŽENO PODJETJE

ELEKTROINDUSTRIJA IN SPLOŠNA MONTAŽA - MARIBOR

GOSPOSVETSKA 86 TELEFON: 230-31 TELEX: 331-19

IVAN MIKULIN

Izza kulis fašistične policije

Za stavko pa je brž zvedela žena in nehala nositi hrano. Pavelić, če se še prav spominjam, ni hotel jesti najmanj teden dni, če ne celo več. Mislim sem že, da bo kar umrl, kar bi rešilo mnoga življenja, pa mi ni hotel izpolniti moje srčne želje.

Dobro sem poznal italijansko birokracijo in njeno počasnost, zato sem jo sklenil izkoristiti za pomoč pri pošiljanju Pavelića na oni svet. Nisem bil namreč sprejel nobenega navodila, ali naj o njegovi gladovni stavki poročam na pristojno mesto ali ne, zato nisem! Kasneje bi se lahko na to brez težav izgovoril. Tudi upravnik zaporov ni v takih primerih imel pravice poročanja nikamor drugam kot na ministrstvo za pravosodje. Hotel je sicer o stavki sporočiti policiji, pa sem mu namignil, da nima s policijo nobenega opravka, da tam niso njegovi predpostavljeni in da sem med njim in policijo edinole jaz. Razen tega pa Pavelić ni bil ne obsojen ne obtožen...

Ce pa bi upravnik kljub vsemu poročal o stavki na pravosodno ministrstvo, bi trajalo precej dolgo, preden bi dobil odgovor ali preden bi od koga dobil ukaz, kaj mora ukreniti.

Toda ko je bil Pavelić že skoraj popolnoma pri koncu, so le prišli ponj z rešilnim avtom in ga odpeljali v sanatorij Montecagliari, kakih 15 km od Torina. Se zdaj mi je uganka, kako so zvedeli za njegovo gladovno stavko in kdo je imel pravico ukrepanja glede njega. Najbrž bo držalo, da so za težave svojega poglavarja zvedeli ustaši ter ukrenili vse, da bi ga rešili. Najbrž jih je o tem obvestil upravnik zaporov. Morda pa je vseeno prišel ukaz iz pravosodnega ministrstva, o čemer pa močno dvomim, ker sem poznal počasnost takih in podobnih ustanov.

Od policijskih načelnikov glede svoje strogosti do Pavelića nisem nikoli slišal očitkov...

Pavelić je v sanatoriju ostal več mesecev, jaz pa sem tačas pohajkoval po Torinu in okolici, ne da bi kdo od mene zahteval obračun, kaj delam in kje sem. Seveda sem se ves čas zanimal, kaj Pavelić počneja v sanatoriju. Nadziral sem tudi njegovo ženo in kmalu spoznal, kako je zvrta, da je prava kača in da igra v ustaškem gibanju veliko vlogo. Marsikateri Pavelićev ukrep je bil rojen v glavi njegove žene. Mnogo je tudi pisarila na razne naslove...

Medtem je Pavelićeva hči hodila v Švico v šolo, živela pa je v boljšem internatu za dekleta. Razen nje je imel Pavelić tudi takrat okoli deset let starega sina.

Ceprav sem se še bolj trudil, nisem mogel zaslediti, s kom ima Pavelićeva žena stike. Pač pa sem večkrat ugotovil, da me zasleduje ona... Nekdo sem ji komaj ušel. Morda ne bi zagrešila izgrede, morda bi se bila rada z menoj samo pogovorila, toda meni tudi to ni dišalo. Kot sem ugotovil, je bila Pavelićeva žena hči hrvatskega avstrijskega politika Starčevića, ime pa ji je bilo Mara. Prav tako se mi zdi, da je bila sestra Budakove žene.

Med božičnimi počitnicami leta 1935 je Pavelićeva hči, tedaj stara okoli 15 let, prišla iz Švice obiskat očeta. Vprašali so me, če obisk dovolim. Privolil sem, zahteval pa, naj ga hči obišče v moji navzočnosti. Zdal je obisk odklonil Pavelić in hči se je vrnila v Švico, ne da bi videla očeta.

Prvotno so Francozi in Jugoslavlani od Italije zahtevali, naj jim izroči ustaše kot krivce in organizatorje marsejskega atentata, toda Italijani niso privolili, češ da načrt za atentat ni bil narejen v Italiji, ampak na Madžarskem v znani Janka Pusti. Italijani so trdili, da so od tam prišli tako atentatorji kot tudi orožje, kar pa ni res!

Drugače pa je bilo Pavelićovo bivanje v sanatoriju samo slepilo za javnost. Bodoči poglavar je v sanatoriju zlahka prejel obiske, ki jih nisem mogel preprečevati in nadzirati. Le to sem ugotovil, da je prišel med tem časom v Torino iz Berlina neki visoki ustaški funkcionar, ne vem več, ali Lorković ali Artuković.

Leta 1936, še v začetku, pa so Pavelića »izpustili« in ga skrili v Cave dei Tieni blizu Salerna.

Tako se je moje delo končalo. Ze nekako mesec dni potem, ko je bil Pavelić v sanatoriju, sem prosil načelnika policije, naj mi da delo pri cenzuri v Torinu. Svojih reči pa še nisem pripeljal iz Bologne v Torino, ker tja se nisem bil uradno premeščen. Zato sem dobival tudi dnevnik, saj bi drugače le težko živel. Tudi v fašistični Italiji namreč policijske plače niso bile posebno velike. Mnogi so si zato pomagali s podkupninami...

Podobno kot že prej, kadar sem imel opraviti s Pavelićem, tudi zdaj nadrejenim nisem poročal vsega, kar sem bil zvedel. Vsekakor nisem poročal tistega, kar sem bil ukrepal prek pooblastil, pa tudi tistega ne, kar sem smatral za škodljivo, če bi vedeli Italijani, ne pa Jugoslavlani.

Mislil sem že, da so nadrejeni name pozabili, pa sem se motil. Poleti 1936 je prišel v Torino Ercole Conti. Tako kot prvi me je tudi zdaj sprejel v razkošnem hotelu, navzoč je bil tudi Mateucci.

Conti me je vprašal, če sem še vedno pripravljen službovati kjerkoli. Odgovoril sem mu pritrdilno, češ da sem pač neozbejen. Zato mi je ukazal, naj se zglašim določenega dne v Pizzi, kje ga bom pa našel tam, da mi bo sporočil kasneje. Res sem kmalu prek Mateuccija zvedel, naj poiščem hišo št. 8 na Viale Umberto Primo.

Odšel sem se tja in spet vse svoje reči pustil v Torinu. Poiskal sem hišo, veliko vilo brez napisnih tabel z imeni kakih uradov, kakršnih sem bil vajen na uradnih stavbah.

Tam me je sprejel sam Conti in mi predstavil dva svoja sodelavca, nekega marsejša in nekega brigadirja, na videz precej sposobna človeka. Conti pa mi niti z besedico ni omenil naslova urada, kjer bom služboval. Precej kasneje in silno previdno sem zvedel, da je ta urad neko čudno telo, ne tič ne miš, in da zbira podatke tako za zunanje kot za notranje ministrstvo, pa tudi za vojaško obveščevalno službo. Torej nekaj takega kot koordinacijski odbor. Razen ustašev je Conti tam sprejemal tudi druge emigrante, tako mačkorce, nekakšne Madžare ter druge, ne glede na strankarsko pripadnost, samo da so sovražili Jugoslavijo. Prav tako pa je imel tudi stike s svojimi zaupniki v ustaški organizaciji, saj se Italija ni odrekla nadzorstva nad temi svojimi zavetniki. Jaz pa sem bil Contijev uradni prevajalec!

Poročila o zadevah, ki je zanje zvedel, je smel tipkati samo marsejšo Danielli, ki je bil tudi Contijev uradni spremljevalec in telesni stražar.

Večkrat pa Danielli svojega gospodarja zaradi raznih razlogov ni mogel spremljati na njegovih potovanjih. Zato sem to nalogo dobil jaz. Kaj kmalu sem tudi spoznal Contijeve muhe in navadice, zato sem brž skoval bojni načrt, kako se mu bom še bolj približal.

Med drugim je bil tudi sila častihlepen. Kadar sva prišla v Rim in je hodil po opravkih, sem ga v hotelu vedno čakal, pa čeprav do jutra. Vsakokrat sem priskočil k avtomobilu, ko se je pripeljal, in mu uslužno odprl vrata, hlinil zaskrbljenost, ker ga tako dolgo ni bilo, in podobno. Skratka, prilizoval sem se mu na vse mogoče načine.

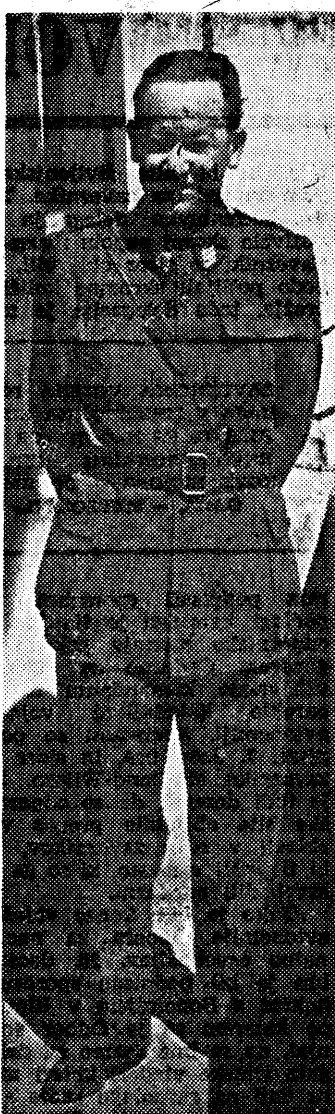
Vsako jutro sem ga spraševal, če kaj potrebuje. Rad je bral, zato sem mu vedno, posebno pa na potovanjih, kupoval časopise, včasih pa sem mu ga tudi na glas bral.

Kadar sva potovala, sva imela rezerviran kupe in zatorej dovolj prostora. Tako sem večkrat povabil v kupe kako lepo, mlado žensko in se diskretno odstranil. Če bi njegova žena za to zvedela, bi bil seve ogenj v strehi. Tako je bil že skoraj v mojih rokah...

Imel je plemiški naziv »comendatore«, ki je precej visok. Toda jaz sem ga klical z »ekscelencija«. Sprva me je blagohotno opozarjal, da še ni »ekscelencija«, jaz pa sem mu ugovarjal, češ da mu ta naslov že zdavnaj pripada zaradi njegovega znanja, zaslug in sposobnosti ter da bo zato ta naslov prej ali pozneje tudi dobil, da se torej kličem z naslovom, ki mu že zdavnaj pripada...

(Nadaljevanje)

Ko se bomo nekdanji borbci 1. in 2. prekomorske brigade zbrali v Kopru, se bomo spominjali tudi tistih, ki jih ni več med nami. Med temi tudi

tovariša Milana Kmeta, ki je umrl leta 1963, potem ko je leta 1948 hudo duševno zbolel.

Rojen je bil 1905 v Ljubljani v trgovski družini. Po končani osnovni šoli in gimnaziju je končal štiritletno trgovsko akademijo. Vojaški rok je slu-

žil pri letalcih v Novem Sadu. Vojno leto 1941 ga je zajelo na orožnih vajah v Veliki Gorici pri Zagrebu. Od tam je odšel po razpadu vojske v Ljubljano in se kmalu vključil v osvobodilni boj. Že prve dni maja 1941 se je pri njem oglasil dr. Aleš Bebler.

Tovariš Kmet je zbiral razne predmete za partizane in sodeloval pri ustanovitvi vojaške intendature. Kasneje je organiziral trgovce in nameščenca v Osvobodilno fronto. Ti so predvsem zbirali razno blago pri trgovcih in ga pošiljali dalje, partizanom. Nazadnje je dobil nalogo organizirati v OF tudi športnike. Ves čas pa je bil v stalnih stikih

Šele oktobra 1943 je tovariš Kmetu uspelo priti tja s skupino sojetnikov. Poslali so ga v taborišče Carbonara, kjer se je začel oster boj za priznanje NOV in ustanovitev enot. Kmet je postal ob ustanovitvi 1. prekomorske komandant 1. bataljona »slovenskega«. Ko pa so zavezniški zaprli skoraj celoten narodnoosvobodilni odbor iz Carbonare, med njimi tudi nekaj članov ožjega štaba brigade s Savom Celebićem, komandantom, je bil določen za komandanta tovariš Kmet.

Neumorno je skupaj s sodelavci delal pri utrjevanju discipline, urjenju, politični vzgoji. Posebno pozornost je

Milan Kmet - komandant 1. prekomorske brigade

tudi z naprednimi kulturnimi delavci, ki so se sestajali v njegovem stanovanju na Gosposvetski cesti.

Oktobra 1942 so ga skupaj z ženo zaprli in ga po kratkem postopku obsodili na pet let konfinacije na otoku Tremiti v južni Italiji. Po enem mesecu pa so ženo vrnili v Ljubljano, kjer so jo na sodnem postopku obsodili na 9 let zaporov. Do italijanske kapitulacije je bila zaprta v Benetkah, nato pa zaradi visoke nosečnosti začasno izpuščena ter je do konca vojne živela v ilegali.

Kmetu so sodili zaradi sodelovanja v OF in sodelovanja pri ustreletvi nekega izdajalca. Že v Ljubljani v zaporu, kasneje pa v Tremitih, je med sojetniki politično deloval. Nekateri člani KP so organizirali OF ter politično vzgajali sojetnike. Med člani je bilo precej Primorcev, pa tudi nekaj Italijanov-protafistov. Ob kapitulaciji pa so skoraj vsi konfiniranci organizirano nastopili in zahtevali od straže, naj jih prepeljejo v Bari, ki so ga že zasedli zavezniški.

posvečal mladim primorskim fantom, ki so prišli iz italijanske vojske ali posebnih delovnih kazenskih enot, ki niso znali ravnati z orožjem. S ponosom je spremljal odhod bataljonov na dalmatinske otoke novembra 1943. Ni pa se mu izpolnila osebna želja, da bi šel z njimi in sodeloval v bojih.

Prevzel je odgovorno nalogo v taborišču v Gravini in nato sodeloval pri ustanavljanju drugih prekomorskih enot. Avgusta 1944 je nehal biti komandant Gravine, premeštili so ga v bazo Bari za organizacijsko-mobilizacijskega oficirja. Kasneje je bil načelnik oddelka za preskrbo. Novembra 1944 je postal major. Junija 1945 se je vrnil iz Italije, ko je bila baza v Barju razpuščena. Nekaj časa je bil v Beogradu, nato pa so ga še leta 1945 poslali v Trst k predstavnstvu zavoda za posebne nabave kot pomočnika načelnika in personalnega referenta. Tam je ostal do leta 1948, ko ga je doletela huda nesreča in ko je na posledicah zbolel.

Albert Klun

Okrogle in oglate

Hinaviščina. »Šele licemernost, če sploh lahko uporabljamo ta pojem, ustvarja prvi pogoj za znanost človeške odnose,« je napisal nemški pisatelj Hans Habe.

Ministrski demant (zanikanje)... Zahodnonemški podkancler in zunanji minister Willi Brandt je zanikal trditve, da v bonški vladi ni slege, da so socialisti v vladi manjvredni soudeleženci in da so nezadovoljni s svojim položajem. Dodal pa je: »Seveda, ne moremo pa dopustiti, da bi nas v koalicijski vladi uporabljali za predpražnik...«

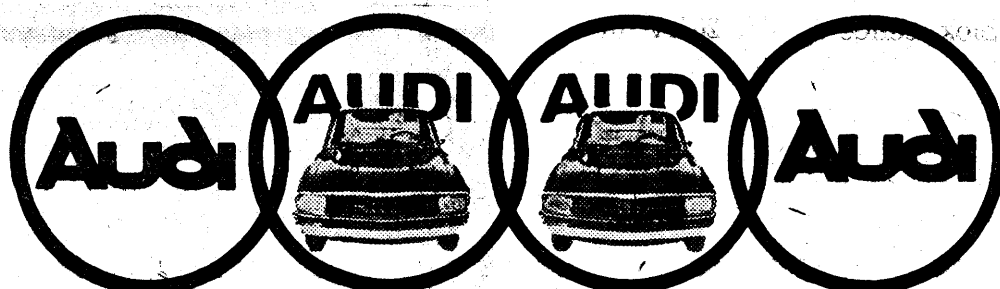
Kolkor pozneje postanejo opice ljudje, toliko več ljudske krvi bo ohranjene,« je napisal v »Nepočesanih mislih« poljski satirik Stanisław Jędrzejko.

Moč slabšega... Zdravnik dr. Merger je govoril po dunajskem radiu o pravilni prehrani in je rekel tudi tole: »Ne pozabite, da utegne slab želodec premagati tudi najmočnejšega človeka!«

»Oživljenje Hitlerjevega »Mein Kampfa«. V Zahodni Nemčiji je izšel politični slovar. Izdal ga je götingški založnik Schütz, ki je bil v časih tretjega rajha oficir SS. Močakar se ni spremenil. To naj bi dokazuje omenjeni slovar, ki vsebuje takšne razlage nekaterih pojmov, npr.: »Konservativizem - gibanje, ki varuje družbo pred neredi in zmešnjavami, kar kršne širi po svetu boljševizem v zvezi z ameriškim levim liberalizmom in misijonarsko nastrojenimi Rooseveltovimi nasledniki. Dalje: »Razorožitev - nemarna izmislijočina sovjetskega boljševizma, katerega namen je: zaslužnje »vsega človeštva.« Schütz želi s tem slovarjem obogatiti literaturo nove nacistične stranke, ki se danes imenuje: Nacionalnodemokratska stranka. Večino »misli« iz Schütz kratko in malo prepisal iz Hitlerjevega »Mein Kampfa«.

Hudomušni tatovi. V nekem velikem hotelu britanskega mesta Scarborough so bili mnogi gostje, ko so jutraj vstali, neprijetno presenečeni. Tatitci so jim pobrali z nekega hodnika vse čevlje. Presenečenje ni prizaneslo niti dvajsetim kriminologom (strokovnjakom v kazenskem pravu), ki so prišli v Scarborough na kongres kriminalistov, na katerega dnevnem redu je bila tudi razprava o borbi proti vlomom in tatovom. Menda ni treba še posebej poudariti, da je bila tatvina čevljev uprizorjena vpraš kot vnaprejšnjemu hudomušen odgovor na to razpravo... Tatovi (ali vlomilci) bi bili bržkone lahko odnesli, če bi bili hoteli, kriminologom tudi listinice in njihove referate, pa so bili le dobrodušni in hudomušni...

»Nesmrtnik.« Portugalska si — zatrljejo portugalske oblasti — močno prizadeva za povzdigo kulturne rasti v svojih kolonijah. Tako so npr. ustanovili v Mozambiku akademijo književnosti in umetnosti. Na neki seji akademikov je glavnemu tajniku akademije prišlo slabo medtem, ko je bral neko poročilo. Tajnika so nesli ven, poročilo pa bi bil moral brati dalje »nesmrtnik«, ki je sedel poleg tajnika in ki je bil med akademiki prvi po vrstnem redu. »Nesmrtnik« je vstal, nervozno zakajšal in rekel: »Spoštovani kolegi, ne zamerite mi, prosim, a naposled vam moram le nekaj priznati. Osemnajst let sem prikrikljal neko skrivnost, od tega trenutka dalje pa ne bo več te skrivnosti: jaz ne znam ne pisati ne brati...« Če je kulturna raven »nesmrtnikov« takšna, kakšna je šele raven smrtnikov?!

AUTOCOMMERCE

LJUBLJANA TRDINOVA 4

PRAVNA POSVETOVALNICA

Na našo pravno posvetovalnico se je z dopisoma obrnila naročnica in zaprosila za pomoč. Njena sestra je lani vložila predlog za priznanje dvojne dobe zaradi aktivne udeležbe v narodnoosvobodilnem boju. Zadeva ni rešena in se je vsa stvar zavlekla, čeprav so bile priče že zaslišane. Občinska komisija za priznanje posebne dobe, ki je stvar reševala, dokler zadeva ni bila predana pristojnemu zavodu za socialno zavarovanje, je v smislu predpisov zahtevala tudi mnenje občinskega odbora ZB NOV o udeležbi oziroma o aktivnem delovanju proslilke med vojno. Občinska komisija pa je izdala približno takole potrdilo: »Na podlagi poročila krajevnega odbora ZB NOV je tovarišica N. N. nepoznana in o njenem sodelovanju v NOV krajevni odbor ni znanega ničesar. Zato smo mnenja, da se ji posebna doba ne more priznati.« Prosilka je to izjavo občinskega odbora ZB NOV dobila na vpogled. Zaradi tega se je sama obrnila na krajevni odbor ZB in ogorčena vprašala, kako so mogli izdati tako potrdilo, ko je vendar do leta 1948 stalno

živela v istem kraju in je tam delovala tudi med vojno ter jo zato vsi poznajo. V odgovor pa je dobila prepis potrdila, ki ga je izdala krajevna organizacija ZB. V tem potrdilu

NOV, občinski odbor ZB pa izjavlja, da na krajevnom odboru proslilke sploh ne poznajo. Zato bo moral zavod za socialno zavarovanje vsekakor stvar razčistiti. Če je krajevni odbor ZB v resnici izdal potrdilo, da je proslilka N. N. delala med vojno in da je kot taka dobro poznana, potem je potrdilo občinskega odbora, milo rečeno, lažno. Če pa se

Dve različni potrdili

pa je navedeno, da je krajevni odboru znano delovanje N. N., da je znano zlasti delo med vojno. Navedena so celo imena prič, ki to potrjujejo. Zato je krajevni odbor mnenja, da se proslilka prizna posebna doba pred 8. 9. 1943. Zavod za socialno zavarovanje je nato dodatno zahteval še dve priči, občinska komisija pa novega mnenja ni dala. Kaj storiti?

Zavod za socialno zavarovanje, ki zadevo rešuje, odloča o priznanju posebne dobe na podlagi celotnega gradiva. Zavod za socialno zavarovanje razpolaga sedaj s točnimi podatki in z dvema različnima potrdiloma. Na eni strani krajevni odbor potrjuje udeležbo oz. aktivno delovanje med

skusa krajevni odbor sedaj samo opravičevati in je občinski odbor ZB izdal potrdilo v resnici na podlagi odklonilne izjave krajevnega odbora, potem je občinski odbor ravnal pravilno in je ravnanje krajevnega odbora vredno obsojanja. Vsekakor bo moral zavod za socialno zavarovanje neskladnost potrdil odpraviti in ugotoviti, kako je s stvarjo.

Ob vsem pa vendarle ostaja nerešeno moralno vprašanje, vprašanje odgovornosti tistih, ki lahko dajejo taka neresna potrdila. Mislim, da bi bilo treba prijaviti zadevo vsajemu forumu, kajti tako nepošteno ravnanje enega ali drugega organa meče čudno luč na tiste, ki bi vendar morali biti med prvimi v pogledu poštenja in verodostojnosti.

Kravate Tekstilne tovarne »SVILANIT«, Kamnik, so modne in so pojem moške elegancije. Prilagojene so vsem okusom in za vsako priliko.

Gradnja zdravišče za ŽIVČNE BOLEZNI

Vojaške zanimivosti

Vzhodnonemške zračne sile

Nemška demokratična republika ima, po ameriških podatkih, dve letalski diviziji, razen tega pa še dve transportni in koordinacijski enoti, helikoptersko letalstvo, tri polke protiletalske obrambe in dva radarjska bataljona.

Skupno gre za kakih 400 taktilnih letal. Med njih je 100 MIG-15, 260 MIG-17, 30 MIG-19 in MIG-21 ter neznano število IL-28. Za prevoze pa uporabljajo IL-14P in An-2.

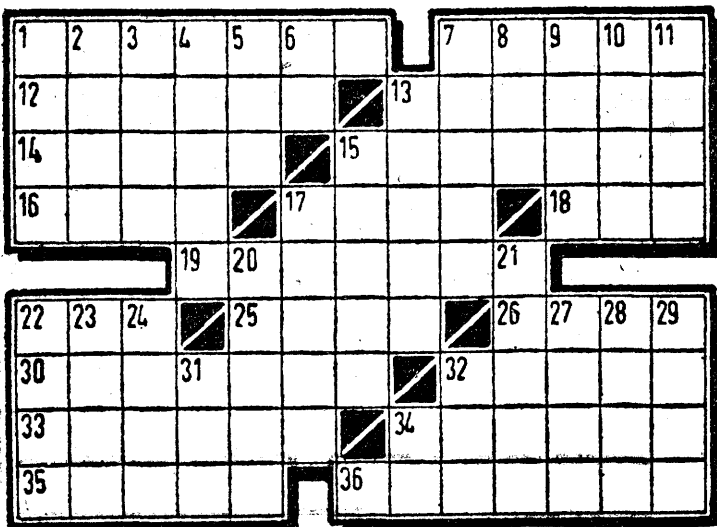
Za urjenje pilotov imajo dve šoli, letalce pa usposablja tudi v Sovjetski zvezi.

Nova jugoslovanska polavtomatska puška

V sodobnih armadah je čedalje manj klasičnih pušk s 24 do 26-gramskimi naboji iz druge svetovne vojne. Nadomeščajo jih z avtomatskimi in polavtomatskimi puškami, ki imajo sicer nekoliko

lažje naboje, so pa kljub temu še vedno dovolj učinkovite na razdaljah do 600 metrov. NATO ima sedaj avtomatske puške FN, CETME in BERETTA s kalibrom 7,62 mm in 24-gramskim nabojem, socialistič-

ne vojske pa so oborožene s polavtomatskimi puškami SIMONOV in brzostrelkami AK s 17-gramskimi naboji.

Naša nova polavtomatska puška M 59/66 ima kaliber 7,62 mm, opremljena pa je tudi s tromblonom in bajonetom. Tromblon zmanjšuje trzanje puške za 20 odstotkov, hkrati pa skriva plamen, ki nastaja pri streljanju. Naboj tehta 17 gramov, tromblonska mina pa 500 do 600 gramov. Min je namreč več vrst (trenutne, kumulativne, dimne in osvetljevalne). V šaržerju je prostora za deset nabojev. Nova puška je težka štiri kilograme.

Polavtomatska puška M 59/66 je namenjena za uničevanje žive sile in do 150 metrov oddaljenih tankov vseh vrst.

V vesolju brez skafandra

Tuji strokovnjaki so napravili poizkusi: pse, ki so jih najprej držali v podobnih okoliščinah, kot so deset tisoč metrov visoko nad zemeljsko površino, so naglo »dvignili« na višino 45.000 metrov. Poizkuse so nadaljevali z opicami. Najprej so jih pustili 150 sekund pod vplivom brezračnega prostora, nato pa so jih »spustili« na običajno višino. Že po štirih urah so opice spet lahko izvajale vnaprej postavljena opravila.

Ko v tujem tisku obravnavajo rezultate teh poizkusov, poudarjajo tudi to, da ne bi bilo šalo, če bi jih razširili še na človeka. V primeru, če se bodo uspešno končali, bodo vedeli, da srečanje meteorjev z vesoljskimi ladjami niso vselej smrtonosna. Celotno v primeru, če bo kak meteor prebil zunanjo steno vesoljske ladje, bodo dežurni kozmonavti v skafandrih imeli dovolj časa, da popravijo poškodbe, ne da bi pri tem bilo v nevarnosti življenje njihovih tovarnikov, ki jih je karambol z meteorjem začel brez skafandra na sebi.

•TV 15• izhaja vsak teden - izdajajo ga Predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije - Zavod »Borec«, Ljubljana. Beethovnova 10 - Tisk in klisura: CZP Ljudska pravica, Ljubljana. Kopirarjeva 2 - List ureja uredniški odbor - Letna naročnina 600 dinarjev oziroma 16 novih dinarjev - Posamezni številki stane 40 din oziroma 10 N-par Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, pri čemer, p. predal 588-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 - Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 - Rokopisov ne vračamo

PET USODNIH LET ZA ITALIJO

Zadnji Mussolinijev govor

Primerki memorandumov je prišel v roke generalu Alexandru. V njem je še utrdil pričanje, da je partizanska vojska »revolucionarna armada«. Upoštevati je treba miselnost generala Alexandra in njemu podobnih: menili so, da komunističnega »zla« ne bi bilo, če bi že leta 1918 z orožjem uničili porajajočo se Rdečo armado.

13. novembra 1944 je Alexander dal partizanom slovita navodila, v katerih jih je med drugim pozival, naj »prekinejo operacije velikega obsega«. Alexander je sklenil, da partizanom ne meče več orožja iz letal, in si mislil, da se bodo potem mirno vrnili domov. Izrazoslovje Alexandrova govora je bilo tragikomično: general je tebi nič meni nič pozabil, da doma

čakajo partizane nacisti in fašisti, da bi jih mučili in pobesili. Potrtost med partizani ni bila samo politična, marveč tudi ideološka in moralna. Zavezniki so dolge mesece izkoriščali dejstvo, da partizani tvegajo življenja za skupno stvar. Partizanski boj je bil po tistem še ostrejši in še bolj krut.

6. decembra 1944 je Odbor za nacionalno osvoboditev poslal delegacijo v Rim: pritisnili naj bi na zaveznike, da bi spremenili svoje stališče do partizanskega boja. Če bi zavezniki preklicali svoj poziv, naj partizani odložijo orožje in se vrnejo domov, če bi spet pošiljali partizanom potrebno orožje in strelivo, bi Odbor za nacionalno osvoboditev lahko vodil na drugi strani fronte vojaške ak-

cije, ki bi bile življenjskega pomena tudi za zaveznike. Toda decembrska delegacija je doživela skoraj popoln neuspeh. Zavezniki so sicer obljubili, da bodo pošiljali skromne količine orožja, toda delegacija je mo-

ZA VEZNIŠKA VOJSKA PRIHAJA V MESSINO. NA ZIDU HISE JE SE NAPIS: »OS - REVOLUCIONARNI IZRAZ NOVE EVROPE - BO ZMAGALA. - MUSSOLINI.«

rala podpisati sporazum, na podlagi katerega je italijansko odporniško gibanje priznavalo generala Cadorna za svojega vrhovnega komandanta in se odreklo kakršnikoli vojaški avtonomiji. Sporazum so podpisali 7. decembra, in sicer za zaveznike Maitland-Wilson. Ta je tudi dosegel, da so odporniške sile obljubile prenos vse oblasti v roke zaveznikov, ki bi ti prišli v mesto, ki so ga že osvobodili partizani.

Tako je bilo konec vojaške avtonomije Odbora za nacionalno osvoboditev. 26. decembra je bil podpisan sporazum (tokrat z Bonomijem v Rimu), po katerem se je Odbor strinjal, da se ima »samo za delegata rimske vlade«, kateri mora dati na razpolago svoje sile in svoje organizacije. Potem ni bilo več slišati za »nove in revolucionarne« sile. 17. januarja 1945 je Odbor skušal dobiti nazaj vsaj del svoje avtonomije, ko je v javni izjavi zatrdil, da »neodvisno od rimskih sklepov ohranja svojo polno pravico do politične akcije«.

Zadnje štiri mesece vojne so se odporniške sile še naprej bojevale proti fašistom z obupom ljudi, ki so morali drugim prepuštili varuštvo nad lastnim samospoštovanjem. Odbor se je zavedal, da po koncu vojne ne bo dobil oblasti v svoje roke.

Mussolinijev glavni štab je bil v Salòju ob Gardskem jezeru. Tam so ga obkrožali člani »vlade prikazni«, v kateri pa so imeli vsaj oblast nemški varuhi in nemški svetovalci. Mussolini ni imel česa početi, tako da je celo začel pisati knjigo in razmišljati o ceni, ki naj bi

jo plačal, ko bo zmaga zaveznikov popolna. Hitler je ravnal z njim z usmiljenim spoštovanjem, značilnim za ravnanje s človekom, ki je zdrknil navzdol po krivdi svojih podrejenih. Tako Hitler kot Mussolini sta dobro vedela, da je konec blizu. Zadnje upe sta imela v »super« orožju, ki so ga Hitlerjevi znanstveniki skušali naglo izdelati: v raketah »V1« in »V2«, mogoče celo v »atomski« bombi, ki naj bi jo nosilo letalo ali »V2«. Edina korist, ki jo je Hitler imel od Mussolinija in sil republikanskega fašizma, je bila v tem, da je pridobil nekaj časa: nemški znanstveniki so predvsem potrebovali čas. Hitler je povsem nehal obudovati Mussolinija kot »učitelja in prijatelja«, vendar pa je bil še pripravljen priznati, da je Mussolini zanj edini in zadnji zid pred sovražnikom, ki je prihajal z vseh strani.

16. decembra 1944 so Nemci začeli zadnjo vojaško ofenzivo: Osi: v Ardenih v Franciji proti Američanom, v Italiji proti Američanom, ki so že prišli do Garfagnane. Tistega dne je Mussolini govoril v javnosti. Fašistični tisk je povzdigoval govor kot »ponovno vzpostavitev dialoga z ljudstvom«. Seveda to ni bilo res. To je bil zadnji Mussolinijev govor, ki ni sodil med najboljše. Omembe vredna je le ena točka: vodja republike Salò je zatrjeval, da je »komunizem največja nevarnost zahodne civilizacije. Njegovost osupljivo je, da Anglija in Amerika tega še nista domeli. Združene države in Velika Britanija vztrajajo na stališču, ki noče upoštevati te res-

nice, nočejo priznati žrtev Nemčije, da bi rešila tisto, kar je tudi rešitev zahodnih zaveznikov. Ne bodo smele biti presečene, ko bodo spoznale lastno zmoto«.

Mussolini je bil videti utrujen in neodločen. Širili so se glasovi, da je vodja italijanskega fašizma hudo bolan. Mussolinij je jemale mamila, da bi pregnal bolečine. Pred predstavniški tiska in po radiu Mussolini ni imel več improviziranih govorov, kar je bilo značilno za njegova zlata leta, marveč je z listkov prebral besedilo, ki ga je pripravil (ali ki so mu ga pripravili) vnaprej. Njegov govor 16. decembra 1944 ni bil velik, vendar pa je okrepil slabotno neofašistično skupino in jo pognal v zadnji napad. Zaplodi je celo fašistični odpor na jugu proti antifašizmu in zaveznikom.

Poročnik Rino Corzarini je spravil skupaj kakšnih sedemsto mož (v glavnem črnosrajčnike iz »milizie«) in se z njimi utaboril v težko dostopnem področju med Kalabrijo in Lucania. Svojo vojsko je proglasil za »Osvobodilno gibanje«. Sem ter tja so v Abruzzih, v Puglii in Molisu delovali osamljeni »črni partizani«. Studentka Carmela Costa, ki je dostikrat prekoračila zavezniško fronto, je prenašala sporočila fašistov iz ene Italije v drugo. Neka ženska iz Riminija, ki so jo bili posilili avstralski vojaki, se je zmenila za sestanek z zavezniškimi vojaki. Speljala jih je na minko polje: sedemnajst mrtvih.

(Nadaljevanje prihodnjč)

Križanka

VODORAVNO: 1. ime pomembne španske revolucionarne Ibaruri (legalno ime la Pasionaria), 7. partizansko ime Ivana Jakica, prvega komandanta Tomšičeve brigade, 12. pristanišče v Iraku, kjer so velike

torio de ... 28. mesto pod Kavkazom, Azerbejdžanska SSR, 30. priimek italijanskega generala, komandanta XI. ital. korpusa, ki je dal povelje za veliko ofenzivo proti partizanom 1. 1942 (Mario), 32. partizansko ime narodnega heroja Ivana Kavičiča, prvega komisarja Tomšičeve brigade, 33. južni sadež, 34. pooblastilo, npr. 35. vstopnica, 36. rojstni kraj Josipa Jurčiča.

NAVPIČNO: 1. partizansko ime narodnega heroja Staneta Semčiča, prvega namestnika komandanta Tomšičeve brigade, 2. pristanišče na Skotskem v zalivu Lorne, 3. nemški filmski režiser (Fritz), 4. odzivom (npr. električnega toka), 5. egiptovski sončni bog, 6. številko, 7. slovenski pesnik (Simon), 8. daljša obdobja, 9. kraj pri Sumadiji pri Smederevski Palanki, 10. mesece v Indiji ob vznosu gorovja Aravali, 11. Zolajev roman o prostištvi, 13. kraj pri Starem Logu v Suhi krajini, kjer je bila ustanovljena Tomšičeva brigada, 15. prebivalci Brd nad Gorico, 17. glasilo italijanske komunistične partije, 20. drug izraz za ost, 21. planina v severovzhodni Srbiji, 22. industrijsko mesto v podnožju Južnega Urala, 23. glavno mesto sedme države (originalna pisava), 24. ograda, 27. redko žensko ime, 28. velika nestrupena kača, 29. reka v Črni gori, 31. okrajšava za enega izmed mesecev, 32. priimek iz indijskega eposa »Mahabharata«, 34. medmet.

REŠITVE PREJŠNJE KRIŽANKE
VODORAVNO: 1. Tratinik, 8. ukor, 12. Renič, 13. NASA, 14. Asta, 15. Ankarani, 17. Maori, 19. GR, 20. dro, 21. Nagasaki, 24. ole, 28. od, 27. Paola, 30. kastrat, 33. mlev, 34. Niko, 35. Mahkota, 37. okop, 38. Strugar.

Kmet Kozlevčar pripoveduje...

ODLOMEK IZ ROMANA KARLA GRABELJSKA-GABRA »MED STRAHOM IN DOLŽNOSTJO«, KI JE NEDAVNO IZSEL PRI MLADINSKI KNJIGI IN KI JE BIL NAGRAJEN Z NAGRADO VSTAJE.

Nekega septembrskega dopoldneva je zapokalo, kakor je pokalo v juljskih dneh. A streljanje precej daleč od nas, pozneje smo zvedeli, da okrog Ključa nad Brezjami in okrog Polhovca Gradca. Ofenziva se je potemtakem prenesla niže. Kar oddahnil sem se. A ne za dolgo. Neko dopoldne, bil sem ravno pri živini, ena izmed krav se je pripravljala k telitvi, pridrvi ona v hlev, vsa blede, vsa zasopla, in krične:

— Italijani!

Njene oči, njen obraz: sam strah, tako me je gledala, kakor da me vidi poslednjikrat, kakor da se bom že v nekaj trenutkih zgrudil pod smrtonosnimi streli. Jaz pa, kakor da ne razumem, kaj je; njen krik, njen strah in tisto, kar se je v zadnjih dneh nabiralo v meni, me je tako zmešalo, da nisem vedel ne kaj ne kam. Kar obstal sem, nem, okamenel, neumnem sem buljil vanjo in proti vratom. Sele čez nekaj trenutkov sem se spomnil, da bi se bilo treba kako rešiti. Pustim kravo in planem čez prag. Zunaj pa mi je tako stopilo v noge, kakor da me je božje, ves trd sem postal. Kakor mavelj, ki romajo v procesiji z mravljišča, se mi je zdelo, da je tistih zelenih vravog. Pogledam na levo, pogledam na desno, pogledam naravnost, kamorkoli bi stekel, bi me videli, bi lahko streljali za mano. Najbližje do gozda je bilo naravnost, kakih petdeset metrov, a prav tam bi bil Italijanom najbolj na očeh. Nisem si upal nikamor. Strah me je ukenil z železnimi verigami.

Gledam in čakam. Gozd pred mano se mi še nikoli ni zdel tak kakor v tistih trenutkih, kakor da ni resničen, samo lepa podoba, ki je nikoli več ne bom gledal. Ne vem, kakšen je bil moj obraz, če bi me kdo gledal, bi najbrž tudi zame mislil, da nisem resničen, da sem se vzel nekje z onega sveta ali kaj.

Ko tako gledam tisti gozd, Italijane, ki se mi bližajo, ko lovim njihovo kričanje, da bi razumel vsaj glasove, ko nisem razumel besed, saj veš, da ti mnogokrat tudi glas veliko pove, zagledam na robu gozda moškega. Prvi hip ga nisem spoznal, se reče, nisem se spomnil, kdo naj bi bil, šele potem, ko mi pogled ujame sekiro na njegovi rami, se spomnim, da je naš veliki hlapec. Zjutraj sem ga bil poslal napravljat drva, zdaj pa se je bližala ura poldnevu, vračal se je h kosilu. Ko je stopil iz goščave, je za hip obstal, pogled na Italijane ga je najbrž presenetil, tako se je videlo, kakor da ne ve, ali bi šel naprej ali nazaj. Tedaj mi je drugič

nekaj stopilo v telo, pravzaprav v prsi, tako mi je bilo, kakor da mi je nekaj stisnilo srce. Nenadoma sem razumel tiste kričave glasove, hlapcu so bili namenjeni. Videl sem, kako so kazali nanj. V naslednjem trenutku je počilo nekaj strelcev, kri mi je zastala. Kam streljanje? — me je vznemirilo. Gledal sem hlapca, čisto mirno je stal, kakor da ni več živ, zazdel se mi je kakor tarča, na kakršnih smo se pri vojakihi učili streljati, kdor jo je zadel v glavo, je bil pohvaljen kot dober strelec. Se dva strela sta padla, hlapec pa še zmeraj tarča. Križana gora, ali ne bo zbežal? — je zaplahutalo v meni. Samo trije, štirje skoki, pa bi ga drevje zakrilo, a ga je menda strah povsem ohromil. Ali pa ni vedel, da streljajo vanj. Morda pa ne streljajo vanj, sem se skušal pomiriti. Tedaj je nekje zapela strojnica. Tarča je postala človek, živ človek, v poslednjih trenutkih živ, videl sem, kako je zakrilil z rokama, sekira mu je padla na tla, trenutek nato se je tudi sam zgrudil. Telo, mu je trznilo v dveh, treh krčevitih sunkih, nato pa je nepremično obležalo, postrani, s skrčenimi nogami.

Sele tedaj me je obšlo, da bi moral fanta rešiti. Ne streljajte, za božjo voljo, ne streljajte, saj ni žival, saj je človek, naš hlapec je, je sililo iz mene. Hkrati me je vleklo, da bi planil mednje, med tiste zelence, da bi jim iztrgal strojnico, naredil, ne vem kaj. A nisem planil in ne zakrilal, v grlu me je stiskalo, telo mi je bilo hromo. Živ sem bil samo po razdivjanih čustvih, po strahu, po bolečini, se reče samo na znotraj, na zunaj pa kakor da sem se tudi jaz spremenil v tarčo. Zdaj bodo pa še mene, me je grabilo, a se nisem gnil, bil sem hrom, z mrtvim telesom. A kak sem in gledal. Strojnica je še zmeraj pela, tudi puške so se oglašale. Ne vem, kam so streljali vrati, menda v gozd, kar tjavdan, da so si s tem preganjali strah. Po kričanju sodeč bi mislil, da se bodo vsi pognali proti ustreljeni žrtvi, kakor se tropa volkov zažene za ranjeno živaljo. A se niso. Počasi, s puškami v rokah, so se bližali ustreljenemu, kakor da se še mrtvega boje. Drugi pa so se bližali meni, prav tako s puškami v rokah. Kako mi je bilo v tistih trenutkih, ti ne morem povedati, samega sebe se nisem zavedal. Tudi v sebi sem bil samo še napol živ. Menda se strahu nisem več čutil, tako se je razrastle v meni. Kar je bilo potem, ti težko povem. Suvali so me, kričali nad mano, nekaj hoteli od mene, vrag vedi kaj. Povsod so se razlezli, po dvorišču, po vrtu, po travniku, po hiši, v hlevu, pod kozolecem, kakor

voda ob poplavi, ki najde vsako luknjo, vsak jarek. Nekaj časa so me gonili sem in tja, v hišo, v klet, nato so me zrinili pred hišni prag, tam se skoraj ganiti nisem smel, ne vem, koliko vojakov me je stražilo. Ko so me gonili po hiši in ko so me prikovali pred hišni prag, mi je venomer prihajalo na misel: zdaj bo počilo. Zdelo se mi je, da me vsak vojak, tudi navaden, lahko ustrelji. Kar spomnil se bo kateri in me počil, me je obletavalo. Od tega nenehnega pričakovanja je strah nekoliko otopel; ker nisem mogel ničesar storiti za svojo obrambo, sem vdano čakal, kaj se bo zgodilo, kakor čaka vol v klavnici.

Dolgi pet ur so bili pri nas, od opoldne do petih. Kaj vse so počeli v teh petih urah, ti ne vem povedati. Ko so odhajali, sem bil še vedno na pol omamljen. Sprva sem gledal za njimi, kakor da to zame nič ne pomeni, nisem mogel verjeti, da res odhajajo. Potem je postalo okrog mene vse tiho, znašel sem se v nekem nenavadnem miru, ki je silil tudi vame. Začuden sem se oziral okrog sebe. Kaj so res odšli? — sem se vprašal. Sam sebi nisem hotel verjeti, kar se je zgodilo. Zato ne, ker sem bil še živ, ker sem ostal doma in ker mi dom ni bil požgan.

Počasi grem v hišo, da poiščem njo, od tedaj, ko so me prikovali pred prag, je še nisem videl. Stopim v kuhinjo, a je ni tam. Bo že prišla od kod, si pravim in sedem k mizi; dolgotrajna stoji mi je stopila v noge in križ. Vidim, v kuhinji je vse razmetano, a me ne moti, miru, ki je legel vame, ne more ničesar skaliti, in tistega blaženega občutka, veselja, da se je srečno končalo, da sem ostal živ. Živ! Ni besed, s katerimi bi ti mogel opisati, kaj sem občutil ob zažestvi, da sem še živ. Kakor da sem vstal od mrtvih, kakor da sem se nanovo rodil. Ne samo v duši, tudi v telesu občutim blaženost; razlezlo se je po meni kakor dobro, staro vino, ki ga kozarec ali dva spiješ na tešče.

Vtem stopi ona v kuhinjo. Pogledam jo. Oči so ji vse rdeče in polne solz. Čemu se cmeri, ko se je vse dobro končalo, si pravim. Spet zaradi kakšnih kokiš. Kaj pa v teh časih pomenijo kokiši, kaj pomenijo prašiči, živina, dom? Nič. Da le ljudje ostanejo, drugo pa...

Tedaj pravi ona skozi jok:

— Da bi ga vsaj tu pustili, tako pa se bodo še nad truplom znašali. Bogvedi, če ga bodo pokopali v krščansko zemljo.

— Koga? vprašam in čutim, kako mi postaja vse teže in teže.

— Tineta, dahne še v hujšem joku.